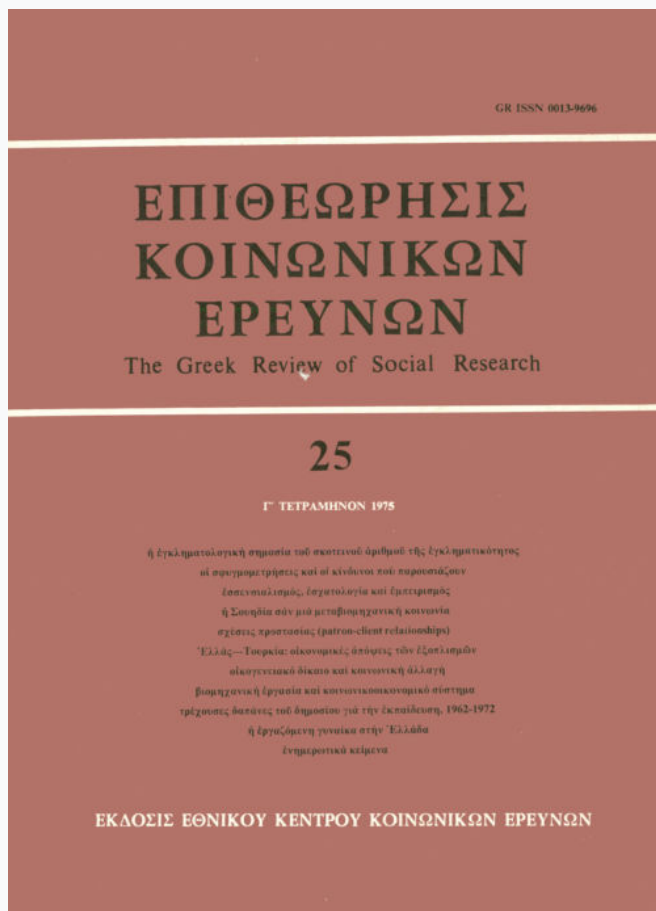

The Greek Review of Social Research

Vol 25 (1975)

25 Γ'

Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας

Ηλίας Δασκαλάκης

doi: [10.12681/grsr.383](https://doi.org/10.12681/grsr.383)

Copyright © 1975, Ηλίας Δασκαλάκης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Δασκαλάκης Η. (1975). Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας. *The Greek Review of Social Research*, 25, 370–384. <https://doi.org/10.12681/grsr.383>

ἡ ἐγκληματολογικὴ σημασία τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητας

τοῦ

Ἡλίας Δασκαλάκη

*Doctorat d'Etat Πανεπιστημίου Παρισίου
Ἐπιστημονικοῦ συνεργάτου τοῦ ΕΚΚΕ*

Ἐάν τὸ κατ' ἐξακολούθησιν ἐγκλημα ἀποτελεῖ τὸν «σταυρόν» τῶν ποινικολόγων, ὅπως συνηθίζεται νὰ λέγεται, ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς τῆς ἐγκληματικότητας μπορεῖ νὰ διεκδικήσῃ τὸν τίτλο, ὄχι μόνον τοῦ σταυροῦ τῶν ἐγκληματολόγων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἐγκληματολογίας.

Σκοτεινὸς ἀριθμὸς τῆς ἐγκληματικότητας λέγεται τὸ σύνολο τῶν ἐγκλημάτων πὺρ ἢ τέλεισός τους δὲν γίνεται ποτὲ γνωστὴ στὶς ἀρχὲς τὶς ἀρμόδιες γιὰ τὴν πρόληψι καὶ καταστολὴ τοῦ ἐγκλήματος. Κάθε χρόνο τὰ ποινικὰ δικαστήρια δικάζουν ἓνα ὀρισμένον ἀριθμὸ ἐγκλημάτων καὶ καταδικάζουν ἓνα ὀρισμένον ἀριθμὸ ἐγκληματιῶν σὲ διάφορες ποινές. Τὸ σύνολον τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν γιὰ τὰ ὁποῖα ἐχώρησε καταδίκη ὀνομάζεται «ἄλλη ἐγκληματικότητα».

Ἐξ ἄλλου, οἱ δικαστικὲς ἀρχὲς λαμβάνουν γνώσι περὶ τῆς τελέσεως καὶ ἄλλων ἐγκλημάτων, τὰ ὁποῖα ὁμως δὲν φθάνουν στὴν ποινικὴ δικαιοσύνη λόγῳ μὴ ἀνυπερβώσεως τῶν δραστῶν τους. Ὁ κύκλος τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν, τῶν ὁποίων λαμβάνει γνώσι ἡ ἀστυνομία μέσα σ' ἓνα ἔτος, ἀποτελεῖ τὴν «φαινομένη ἐγκληματικότητα», ἢ ὁποῖα, ὅπως εἶναι φυσικὸ, εἶναι εὐρύτερη τῆς δήλης γιὰτὶ περιλαμβάνει καὶ ἐγκλήματα ποὺ οἱ δράσται τους δὲν ἀνακαλύπτονται ποτέ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ὁμως, μένει πάντοτε μιὰ ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὸν πράγματι ἐγκληματικὸν χαρακτήρα τῶν πράξεων ποὺ τὴν ἀπαρτίζουν, γιὰτὶ εἶναι ἐνδεχόμενον ὀρισμένα ἀπ' αὐτὰ νὰ μὴ συνιστοῦν ἐγκλημα ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως· γιὰ τὸν λόγο αὐτόν, ὅπως εἶπαμε, ὀνομάζεται φαινομένη.

Ὅμως, ἡ δήλη καὶ ἡ φαινομένη ἐγκληματικότης δὲν ἐξαντλοῦν ὅλη τὴν ἐγκληματικότητα μιᾶς κοινωνίας. Παρὰ τὰ ὅσα συνηθὺς λέγονται, ὅτι τὸ τέλειο ἐγκλημα δὲν ὑφίσταται, στὴν πραγματικότητα ὑπάρχει, καί, καθὼς φαίνεται, σὲ μεγάλη ἔκτασι, ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι πολλὰ ἐγκλήματα παραμένουν καλυμμένα ἀπὸ τὴν μυστικότητα, μὴ ἐρχόμενα ποτέ σὲ γνώσι τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς πλατειᾶς κοινωνικῆς μάζης. Ἔτσι, ἡ δήλη καὶ ἡ φαινομένη ἐγκληματικότης ἀποτελοῦν τμήμα, ποσοστὸ, τῆς «ἀληθοῦς ἐγκληματικότητας», δηλ. τοῦ συνόλου τῶν ἐγκλημάτων ποὺ τελοῦνται σὲ μιὰ δεδομένη χρονικὴ περίοδο, π.χ. ἔτος, στὸ πλαίσιο μιᾶς ὀρισμένης κοινωνίας. Ἡ ἔκτασις τῆς ἐγκληματικότητας αὐτῆς παραμένει πάντοτε ἀγνωστὴ. Τὸ τμήμα τὸ μεταξὺ τῆς φαινομένης ἐγκληματικότητας καὶ τῆς ἀληθοῦς, ἀκριβῶς ἐπειδὴ παραμένει ἀριθμητικῶς ἀπροσδιόριστο, τὸ ὀνομάζομε σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητας. Εἶναι εὐνόητο τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ παρουσιάζει γιὰ τὸν ἐγκληματολόγῳ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητας, γιὰτὶ, χωρὶς τὴν γνώσι αὐτῆ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζωμε τὴν ἀληθῆ ἔκτασι τοῦ ἐγκληματικοῦ φαινομένου. Πολλοὶ λοιπὸν ἐπιστήμονες προσπάθησαν νὰ προσδιορίσουν τὸ ἀγνωστο μέρος τῆς ἐγκληματικότητας μὲ

διάφορες μεθόδους. Δέν μπορούμε νά πούμε, βέβαια, ότι οι προσπάθειες αυτές πέτυχαν άπόλυτα, ότι δηλ. άνακαλύφθηκε μέθοδος με τήν όποία νά μπορή νά προσδιορίση κανείς ή άκρίβεια τήν άληθή έγκληματικότητα. Έν τούτοις, άναμφισβήτητο είναι ότι ήλθαν σέ φώς όρισμένα στοιχεία, τά όποία, άν όχι τίποτε άλλο, δείχνουν ότι ή εικόνα τής έγκληματικότητας πού παρουσιάζουν οι έπίσημες στατιστικές δέν έχει πολλές σχέσεις με τήν πραγματική εικόνα τής έγκληματικότητας, όπως αυτή προκύπτει από διάφορες έρευνες.

Η ύπαρξις του σκοτεινού άριθμού τής έγκληματικότητας, όχι μόνο δέν επιτρέπει τήν γνώσι τής πραγματικής έκτάσεως του έγκληματικού φαινομένου, άλλ' έχει σάν συνέπεια τήν θέσι υπό άμφισβήτησι βασικών έννοιών τής έγκληματολογίας, όπως τήν ιδιότητα του έγκληματίου έναντι του μη έγκληματίου και τήν ιδιότητα του έγκλήματος σάν συμπεριφοράς, έννοιών πάνω στις όποιες ή έγκληματολογία έστήριξε τόν λόγο ύπάρξεώς της σάν επιστήμη.

Παράλληλα όμως, ή άμφισβήτησις των έννοιών αυτών δημιουργεί τήν άνάγκη έρευνών προς άλλη κατεύθυνσι. Έτσι, συνέπεια του σκοτεινού άριθμού είναι και ό έμπλουτισμός τής έγκληματολογίας με ένα νέο πεδίο έρεύνης και θεωρητικής επεξεργασίας τού όποιο άγνωστο μεχρι τώρα ή κλασική έγκληματολογική έπίστημη.

Τά όσα προηγούνται δείχνουν τήν σπουδαιότητα πού έχει ό σκοτεινός άριθμός τής έγκληματικότητας για τήν έγκληματολογική θεωρία και έρευνα και τó ένδιαφέρον πού παρουσιάζει ή εξέτασις του, τήν όποία θά έπιχειρήσω με τήν εργασία αυτή. Δέν άντιμετωπίζω βέβαια τήν περίπτωσι νά έξαναλήσω τó θέμα σ' όλες του τίς προεκτάσεις μέσα στα στενά πλαίσια αυτής τής μελέτης. Πρόθεσις μου είναι άπλώς νά θέσω τά γενώμενα προβλήματα και νά σκιαγραφήσω τούς νέους προσανατολισμούς τίς κατευθύνσεις τής έγκληματολογίας πού είναι άπότοκοι του σκοτεινού άριθμού, τόν όποιο θά έξετάσωμε κάτω από τó πρίσμα, άφ' ένός μόν τής δυνατότητας προσδιορισμού του (I), άφ' έτέρου δέ τών συνέπειών τής ύπάρξεώς του (II). Τέλος ό καθορισμός ένός νέου πεδίου έγκληματολογικής έρεύνης, πού μοιραία άπορρέει από τήν συνειδητοποίηση των προβλημάτων πού θέτει ό σκοτεινός άριθμός, θά κλείση τήν άνάπτυξι τής εργασίας αυτής (III).

I

Η διερεύνησις των μεθόδων προσδιορισμού του σκοτεινού άριθμού και ό άπολογισμός των προσπαθειών πού έγιναν προς αυτή τήν κατεύθυνσι (B) προϋποθέτουν λογικούς τήν εξέτασι του κατά πόσον είναι έπιστημονικός άναγκαίος αυτός ό προσδιορισμός (A). Γιατί άν είναι δυνατή ή θεμελιώσις

ίσχυρών συμπερασμάτων και παρά τήν άγνοια τής άληθούς έγκληματικότητας, τότε ό προσδιορισμός του σκοτεινού άριθμού δέν είναι έπιστημονικός σημαντικός.

A. Αυτόνοητο είναι ότι ή γνώσις του σκοτεινού άριθμού τής έγκληματικότητας είναι άπαραίτητη προκειμένου νά γνωρίζωμε τόν άκριβή άριθμό των έγκλημάτων πού πράγματι τελούνται μέσα σέ όρισμένη χρονική περίοδο, δηλ. για τόν άριθμητικό προσδιορισμό τής πραγματικής έκτάσεως του έγκληματικού φαινομένου. Τούτο όμως δέν έχει ιδιαίτερη σημασία για τήν έπιστημονική γνώσι του φαινομένου αυτού. Τό άν τά έγκλήματα πού ετελέσθησαν μέσα σ' ένα έτος είναι κατά ν ή μ περισσότερα από όσα καταγράφουν οι στατιστικές τής δήλης και τής φαινομένης έγκληματικότητας, είναι, από έπιστημονικής άπόψεως, σχεδόν άδιάφορο. Έκείνο πού ένδιώφerei δέν είναι ό άριθμός των έγκλημάτων πού ετελέσθησαν άλλά οι ποσοτικοί συσχετισμοί τής έγκληματικότητας με διάφορες μεταβλητές, όπως π.χ. οι διακυμάνσεις της μέσα στον χρόνο, ή κατανομή της κατά τόπο τελείσεως, ήλικία, φύλο, κοινωνικο-οικονομική τάξι του δράστου, κτλ.

Η μελέτη των επισήμων στατιστικών τής δήλης και φαινομένης έγκληματικότητας επιτρέπει τήν συναγωγή συμπερασμάτων για τίς διακυμάνσεις και κατανομές τής γνωστής έγκληματικότητας σέ συσχετισμό με όρισμένους παράγοντες. Τό κρίσιμο λοιπόν έρώτημα είναι εάν επιτρέπεται ή συναγωγή συμπερασμάτων περι τής άληθούς έγκληματικότητας από τίς γνώσεις πού έξουμε περι τού γνωστού μέρους αυτής (δήλης και φαινομένης). Μ' άλλους λόγους, ύπάρχει μεταξύ γνωστής και άγνωστης έγκληματικότητας σταθερή άναλογία, ώστε νά έχω δεδομένο τó πός κυμαίνεται και κατανέμεται ή δεύτερη από τó γεγονός ότι γνωρίζω τήν καμπύλη και τούς συσχετισμούς τής πρώτης; Π.χ. εάν από τίς στατιστικές προκύπτει ότι ή δήλη έγκληματικότητας μεταξύ των έτών 1955 έως 1975 παρουσίασε όρισμένες διακυμάνσεις, οι όποιες άναφαινονται στην γραφική παράστασι τής καμπύλης αυτής, μπορούμε νά δεχθώμε ότι παράλληλη ήταν ή πορεία τής άγνωστης έγκληματικότητας; Η άκόμη, εάν από τίς έπίσημες στατιστικές προκύπτει ότι οι άνδρες είναι δύο φορές περισσότερο έγκληματικοί από τίς γυναίκες, οι ήλικίας από 20 έως 30 έτών είναι ν φορές περισσότερο έγκληματικοί από τούς έχοντες ήλικία 40-50 έτών, ή ότι ή εργατική τάξι είναι μ φορές περισσότερο έγκληματική από τίς λοιπές κοινωνικο-επαγγελματικές τάξεις, είναι έπιστημονικός δυνατό νά θεωρήσωμε ότι κατά τήν αυτήν άναλογία κατανέμεται και ή άγνωστη έγκληματικότης μεταξύ των μεταβλητών πού άναφέραμε;

Έάν ή άρμόζουσα άπάντησις στο έρώτημα αυτό

εἶναι καταφατική, τότε ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς δὲν ἀποτελεῖ πρόβλημα ἰδιαίτου σημασίας, γιατί, ἂν καὶ ὁ ἀριθμητικὸς προσδιορισμὸς τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐγκληματικοῦ φαινομένου θὰ εἶναι ἄγνωστος, οἱ νόμοι ποῦ τὸ διέπουν θὰ εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ τίς γνώσεις ποῦ θὰ ἔχωμε ἀπὸ τὸ γνωστὸ μέρος τῆς ἐγκληματικότητας. Ἄλλ' ἄρμόζει καταφατικὴ ἀπάντησις;

Γιὰ ὀρισμένους ἐγκληματολόγους τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸν διάσημο Βέλο μαθηματικὸ καὶ στατιστικὸ Quetelet, ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις δὲν γεννοῦσε τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία. Ἐπηρεασμένος ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς μηχανικῆς, οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὸν Βέλο σοφὸ, βρίσκουν ἐφαρμογὴ καὶ ὅταν περνᾷ κανεὶς ἀπὸ τὸν φυσικὸ στὸν ἠθικὸ κόσμον, ὁ Quetelet δέχεται ὅτι «*ὑπάρχει μία σχέσις σχεδὸν ἀμετάβλητη μεταξὺ τῶν γνωστῶν καὶ δικαζομένων ἐγκλημάτων καὶ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν τελουμένων ἐγκλημάτων*».¹ Τοῦτο δὲ συνάγεται, κατὰ τὸν συγγραφεὴ αὐτόν, ἀπὸ τὴν καταφατικὴν ἀναμενόμενότητα (constance) μὲ τὴν ὁποία ἀναπαράγονται κατ' ἔτος οἱ ἀριθμοὶ ποῦ ἀναφέρονται στὴν στατιστικὴ τῶν ἐγκλημάτων, σταθερότητα, ἡ ὁποία ἀναμφίβολως ἀναπαράγεται ἐπίσης στοὺς ἀριθμοὺς τοὺς ὁποῖους εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωρίζομε.²

Βλέπομε λοιπὸν ὅτι, κατὰ τὸν Quetelet, ἡ ἀναλογία μεταξὺ γνωστῆς καὶ ἄγνωστης ἐγκληματικότητας ὀφίσταται, καὶ τοῦτο συνάγεται ἀπὸ τὴν σχετικὴ σταθερότητα ποῦ παρουσιάζει ἡ γνωστὴ ἐγκληματικότητα. Δηλαδή, ἐπειδὴ ὁ κατ' ἔτος ἀριθμὸς τῶν γνωστῶν ἐγκλημάτων, ὑπὸ ὁμαλῆς συνθήκης, δὲν παρουσιάζει σημαντικὰ ἀξιομετρίσεις ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον, συνάγεται ὅτι ἡ αὐτὴ σταθερότης θὰ χαρακτηρίζη καὶ τὸ ἄγνωστο τμήμα τῆς ἐγκληματικότητας.

Ἡ ἄποψις αὐτὴ στηρίζεται προφανῶς στὴν ἀντίληψιν ὅτι, κάτω ἀπὸ ὁμαλῆς συνθήκης, οἱ ὑπάρχοντες σὲ μιὰ κοινωνία ἐγκληματογόνοι παράγοντες παραμένουν οἱ ἴδιοι καὶ παράγουν συνεπῶς κάθε χρόνον τὸν ἴδιον περίπου ὄγκον ἐγκληματικότητας, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ ἐγκληματικὸ δυναμικὸ τῆς κοινωνίας αὐτῆς. Ἀπὸ τὸν ὄγκον τῆς ἐγκληματικότητας αὐτῆς ἕνα μέρος περιέρχεται σὲ γνώσιν τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν καὶ καταγράφεται στὶς στατιστικὰς, αὐτὸ δὲ ποῦ παραμένει ἄγνωστο εἶναι ἀνάλογο πρὸς τὸ γνωστὸ.

Τὶς ἴδιες ἀντιλήψεις περὶ σχετικῆς σταθερότητας τῆς ἀληθοῦς ἐγκληματικότητας ὑποστηρίζει καὶ ὁ Ferrì στὸν περιφημὸν νόμον του περὶ «ἐγκληματικοῦ κορροσμοῦ». («Ὅπως σὲ ἕνα δεδομένον ὄγκον ὕδατος, σὲ μιὰ δεδομένη θερμοκρασίαν, ἀναλύνεται μία ὀρισμένη χημικὴ οὐσία, οὔτε ἕνα ἄτομον περισσότερο οὔτε ἕνα ἄτομον λιγώτερον, ἔτσι καὶ σ' ἕνα δεδομένον κοινωνικὸ περιβάλλον, ὑπὸ δεδομένης ἀτομικῆς καὶ

φυσικῆς συνθήκης, τελεῖται ἕνας ὀρισμένος ἀριθμὸς ἐγκλημάτων, οὔτε ἕνα περισσότερο οὔτε ἕνα λιγώτερον».³

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὅλες οἱ στατιστικὲς τῶν διαφόρων κρατῶν ἐπιβεβαιώνουν αὐτὸν τὸν νόμον τῆς σχετικῆς σταθερότητας τῆς δόλης ἐγκληματικότητας. Στὴν Γαλλίαν π.χ., μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1871 ἕως 1968, ἡ δόλη ἐγκληματικότης κυμαίνεται μεταξὺ 490 καὶ 610 καταδίκων ἀνὰ 100.000 κατοίκους.⁴ Ἀνάλογη εἶναι καὶ ἡ εἰκόνα ποῦ παρουσιάζουν οἱ στατιστικὰς ἄλλων χωρῶν, τόσον κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα,⁵ δηλ. σύγχρονες τῶν δεδομένων ποῦ εἶχαν ὑπ' ὄψει τοὺς οἱ Quetelet καὶ Ferrì ὅταν διετύπωσαν τὸν νόμον περὶ σχετικῆς σταθερότητας τῆς ἐγκληματικότητας, ὅσο καὶ οἱ ἀναφερόμενες στὴν ἐποχὴ ποῦ ζοῦμε.⁶

Παντοῦ παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον ὅτι οἱ ἀριθμοὶ τῆς γνωστῆς ἐγκληματικότητας δὲν παρουσιάζουν ἀπότομες καὶ σημαντικὰς διακυμάνσεις πλὴν σὲ ὀρισμένες ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις οἱ ὁποῖες θὰ μπορούσαν νὰ ἐρμηνευθοῦν μὲ τὸν νόμον τοῦ Ferrì περὶ ἐγκληματικοῦ ὑπερκορροσμοῦ.⁷

Γεννᾶται ὁμως τὸ ἐρώτημα: αὐτὴ ἡ σχετικὴ σταθερότης τῆς δόλης ἐγκληματικότητας μαρτυρεῖ καὶ ἀντίστοιχον σταθερότητα τῆς ἀληθοῦς ἐγκληματικότητας, μὲ ἄλλα λόγια, ὑπάρχει σταθερὴ ἀναλογία μεταξὺ τῶν, ὅπως δέχεται ὁ Quetelet; Ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις κάθε ἄλλο παρά προφανῆς εἶναι. Στὸν νόμον τῆς σταθερότητας τῆς ἐγκληματικότητας ἀντιτάσσεται αὐτὸ ποῦ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀποκαλέσῃ «νόμον τῆς δακτυλογράφου». Μία δακτυλογράφος τῆς ὁποίας τὸ maximum τῆς ἀποδόσεως φθάνει 50 σελίδες ἡμερησίως θὰ γράφῃ καθημερινῶς τόσες σελίδες, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν αὔξησιν τοῦ ὄγκου τῆς πρὸς διεκπεραίωσιν ἐργασίας. Στὴν περίπτωσίν μας, δακτυλογράφος εἶναι ἡ ὑπηρεσία τῆς ἀστυνομίας καὶ τῶν δικαστηρίων. Ἡ δυνατότητα τοὺς πρὸς δῶξι καὶ ἐκδίκασιν τῶν ἐγκλημάτων δὲν εἶναι ἀπεριόριστη ἀλλ' ἐκτείνεται μέχρι μιᾶς ὀροφῆς ἐν ὄψει τῆς

3. Ferrì, *Sociologie criminelle* (μετφρ. στὴν γαλλικὴν), Paris 1881, σ. 335. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι, κατὰ τὸν Ferrì, ὁ νόμος αὐτὸς ἰσχύει σὲ ὁμαλῆς περιόδους. Ἀντιθέτως, σὲ περιόδους σημαντικῶν κοινωνικῶν μεταβολῶν (πόλεμος, ἐπαναστασις, κτλ.) ἰσχύει ὁ νόμος τοῦ ἐγκληματικοῦ ὑπερκορροσμοῦ, δηλ. αὐξάνει ἀπότομα ἡ ἐγκληματικότης.

4. Léauté, *Criminologie et Science pénitentiaire*, Paris 1972, ed. PUF, σελ. 206.

5. Βλ. σχετικῶς: Joly, *La France criminelle*, Paris 1888. Tarde, *La criminalité comparée*, Paris, Alcan, 1924. Duceptiaux, *Statistique comparée de la criminalité en France, en Belgique, en Angleterre et en Allemagne*, Bruxelles 1835.

6. Βλ. Pinatel, *L'évolution de la criminalité en France depuis la libération*, RSC 1954, p. 137 ἐπ. Hoole, *Die Kriminalität in der Bundesrepublik Deutschland in Vergleich*, Wiesbaden, Bundeskriminalamt, 1968. Faustini, «La tendenza de la criminalità...» in *Rassegna di studi penitenziari*, 1957, p. 323 ἐπ. Schultz, «L'évolution de la criminalité en Suisse de 1929 à 1963», RSC 1965, p. 385.

7. Βλ. ἀνωτ., ὑποσημ. 3.

1. Adolphe Quetelet, *Sur l'homme et sur le développement de ses facultés, ou essai de physique sociale*, Paris 1835.

2. Ibid.

συγκεκριμένης οργανωτικής τους ικανότητας, επανδρώσεώς τους σε προσωπικό, εξοπλισμού τους σε τεχνικά μέσα, κτλ. Η σχετική λοιπόν σταθερότης της δήλης έγκληματικότητας που διαπιστώνεται από τις επίσημες στατιστικές, είναι επιφανειακό φαινόμενο, όφειλόμενο, όχι στον κορεσμό της έγκληματικότητας αλλά στον κορεσμό της αστυνομίας και των δικαστηρίων. Η δήλη έγκληματικότης δεν ξεπερνά μία όρισμένη όροφή, ή όποια είναι το maximum της αποδόσεως της αστυνομίας και των δικαστηρίων. Δεν κατέρχεται, έξ άλλου, κάτω όρισμένου minimum όριου γιατί ή έγκρασια που σε περίοδο αίχμης παρεμένει έκκρεμής πρέπει όπωσδήποτε να διεκπεραιωθεί, πράγμα που συντελεί σε ένταση της προσπαθείας σε περίοδο ύφέσεως. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι διακυμάνσεις της δήλης έγκληματικότητας κυμαίνονται σε μία ζώνη σχετικά στενή. Μπορούμε να πούμε λοιπόν ότι ή έγκληματολογική στατιστική δεν καταγράφει τόσο την έγκληματικότητα αλλά μάλλον την απόδοσι των υπηρεσιών στις όποιες έχει άνατεθή ή δίωξις και τιμώρησις του έγκλήματος.

Η έμπειρική έρευνα επιβεβαιώνει την θεωρητική αυτή υπόθεσι. Έτσι, καθώς αναφέρει ο Wolfgang στην εισήγησι του ένόπιου της Προεδρικής Έπιτροπής επί της έφαρμογής του Νόμου και της άνομομής της Δικαιοσύνης (US President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice), ή άναδιοργάνωσις της άστυνομίας της Ν. Υόρκης το 1950 είχε σαν αποτέλεσμα μία χαρακτηριστική αύξησι των άνακαλυφθέντων έγκλημάτων σε σχέσι με τα δύο προηγούμενα έτη. Οι διακεκριμένες κλοπές άνήλθαν σε 400%, οι ληστείες σε 200%, οι δε διάφορες μορφές λωποδυσίας σε 700%.

Κατά τον ίδιο συγγραφέα, ή άντικατάστασις του άρχηγού της άστυνομίας του Chicago το 1961 μετεφράσθη με μία αύξησι κατά 83% των άνακαλυφθέντων έγκλημάτων.

Στην Γαλλία, ό Davidovitch έμελέτησε για το διάστημα 1851-1952 την πορεία του αριθμού των ποινικών υποθέσεων που καταμνηνύθησαν στην δικαιοσύνη, σε σύγκρισι, άφ' ένός μόν με την πορεία του αριθμού των υποθέσεων που έτέθησαν στο άρχειο ή που έκλεισαν με άπαλλακτικό βούλευμα, άφ' έτέρου δε, με την πορεία των υποθέσεων που έξεδικάσθησαν. Άπό την μελέτη αυτή προέκυψαν τα έξης:

α) Το σύνολον των υποθέσεων που καταμνηνύθησαν στην δικαιοσύνη μέσα σ' ένα αιώνα (1851-1952) παρουσιάζει σταθερή αύξησι. Έτσι, ένώ ό μέσος όρος της πενταετίας 1851-1855 άνέρχεται σε 333.053 υποθέσεις, το 1952 φθάνει σε 718.441.

β) Άντίστοιχη προς την αύξησι των καταμνηνυθεισών υποθέσεων είναι ή αύξησις του συνόλου των υποθέσεων ανά τις όποιες δεν άσκήθηκε

ποινική δίωξις από τις κατά τόπους Εισαγγελίες αλλά διετάχθη ή τοποθέτησις τους στο άρχειο.¹

Έτσι, ένώ ό μέσος όρος της πενταετίας 1851-1855 άνέρχεται σε 106.794 άρχειοθετηθείσες υποθέσεις, δηλ. 32,07% των καταμνηνυθεισών κατ' αυτήν την περίοδο, κατά την πενταετία 1945-1950 ό μέσος όρος των άρχειοθετηθεισών φθάνει τις 628.317 υποθέσεις, δηλ. 66,77% των καταμνηνυθεισών.

γ) Άντιστρόφως, το ποσοστόν των άπαλλακτικών βουλευμάτων κατέρχεται από 7,85% του συνόλου των καταμνηνυθεισών υποθέσεων κατά την περίοδο 1851-55, σε 3,19% κατά την περίοδο 1946-1950.

Με βάσι τα δεδομένα αυτά, υπολογίζοντας την αναλογία των υποθέσεων προς 100.000 κατοίκους, ό συγγραφέας αυτός φθάνει στον ύπολογισμό του συσχετισμού μεταξύ έκδικαζόμενων υποθέσεων και έγκαταλειπομένων άναφορικά με τον συνολικό όγκο των υποθέσεων που υπήχθησαν στην Δικαιοσύνη. Άναφερόμενοι στο πρώτο και τελευταίο έτος της υπό κρίσιν περιόδου βλέπομε ότι: Το 1851, επί συνόλου 841,1 καταμνηνυθεισών υποθέσεων έκδικάσθησαν 494,6 και έκλεισαν δι' άρχειοθετήσεως ή άπαλλακτικού βουλευμάτων 346,5. Το 1952, επί συνόλου 1696,0 έκδικάσθησαν 462,3 έκλεισαν δε 1.233,7.

Οι αριθμοί είναι εύλωτοι και καταδεικνύουν ότι ή αύξησις των υποθέσεων με τις όποιες έπιφορτίζονται οι μηχανισμοί της δικαιοσύνης συνοδεύεται από αντίστοιχη αύξησι των υποθέσεων που έγκαταλείπονται, ένώ οι έκδικαζόμενες μένονον περίπου στα αυτά πλαίσια, και μάλισμα με κοιπούσα τάση. Τουτό άποδεικνύει ότι οι μηχανισμοί της άστυνομίας και της δικαιοσύνης δεν μπορούν να άπορροφούν παρά ένα όρισμένο αριθμό υποθέσεων ό όποιος παραμένει σχετικώς σταθερός παρά την αύξησι των υποθέσεων που υπάγονται στην κρίσι της δικαιοσύνης.²

Τα πορίσματα της έρευνας αυτής δεν αφήνουν καμμία άμφιβολία ως προς την έρμηνεία που πρέπει να δώσωμε στο φαινόμενο της σχετικής σταθερότης της δήλης έγκληματικότητας. Η σταθερότητα αυτή δείχνει άπλώς το σημείο έξισοροπότητας της δικαστηριακής δραστηριότητος έν όψει της συγκεκριμένης οργανωτικής δομής της ποινικής δικαιοσύνης.

Το συμπέρασμα από τις αναλύσεις που προηγήθηκαν είναι ότι, παρά τα όσα έδίδασκον οι σκαπανείς

1. Πρέπει να σημειωθεί ότι στην Γαλλία ίσχύει ή άρχή της σκοπιμότητας της ποινικής δίωξεως.

2. Davidovitch, «Criminalité et répression en France depuis un siècle», *Revue Française de Sociologie* 1961, p. 30 έπ. Άνάλογα είναι και τα πορίσματα της έρευνας των Davidovitch και Boudon, «Les mécanismes sociaux des abandons des poursuites», *Année Sociologique* 1964, p. III έπ.

τῆς Ἐγκληματολογίας τοῦ περασμένου αἰῶνος, εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀνεπίτρεπτο νὰ συνάγωμε συμπέρασματα γιὰ τὸ ἄγνωστο μέρος τῆς ἐγκληματικότητος ἀπὸ τὰ δεδομένα καὶ μᾶς δίνουν οἱ ἐπίσημες στατιστικαί, γιατί αὐτὲς καταγράφουν ὄχι τόσο τὴν δραστηριότητα τῶν ἐγκληματιῶν ὅσο τὴν δραστηριότητα τῶν ὀργάνων καὶ εἶναι ἐπιφορτισμένα μετὰ τὴν δίωξι καὶ τιμώρησι τῶν πρώτων. Συνεπῶς, ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία τῶν διαφορῶν ἀνομῶν τῆς ἐγκληματικότητος καὶ διευπλόγησαν κατὰ καιροὺς βάσει τῶν συσχετισμῶν τῆς δήλης ἐγκληματικότητος μετὰ ὀρισμένες μεταβλητὰς (ἡλικία, κοινωνικὴ τάξις, φυλετικὴ προέλευσις, κτλ.), παρουσιάζεται σήμερον ἐντελῶς ἀμφίβολος.

Β. Ἡ συνειδητοποίησις ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀναπόκρισις μετὰ τὸ γνωστὸ καὶ ἀγνόστου μέρους τῆς ἐγκληματικότητος, ἔκανε ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἀγνόστου αὐτοῦ μέρους, τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος, καὶ αὐτὸ ἐρμηνεύθηκε σὰν μίαν στροφὴν τῆς ἔρευνας κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσι.

Στὴν προσπάθεια ἐκτιμήσεως τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ, οἱ δυνατὰς μέθοδοι εἶναι δύο, ἡ μέθοδος τῆς αὐτοεξομολογήσεως ἢ τοῦ αὐτοπορτραίτου, ὅπως συχνὰ λέγεται, καὶ ἡ μέθοδος ὑπολογισμοῦ τῶν παθόντων. Κατὰ τὴν πρώτην, ἐρωτᾶται μίαν ὁμάδα ἀνομῶν, λαμβανομένη μέσα ἀπ' τὸ σύνολο τοῦ πληθυσμοῦ, περὶ τοῦ ἢ τὸν τυχόν ἐγκλημάτων τὰ ὅποια διέπραξε κατὰ μέρος καὶ περὶ τοῦ ἢ διέπραξε ἀστυνομικὰ καὶ δικαστικὰ ἐπακόλουθα. Στὴν πρᾶξι, ὑποβάλλεται ἐρωτηματολόγιον τὸ ὅποιο περιλαμβάνει τὴν περιγραφήν μίαν σειράν πρᾶξεων καὶ ἐπιπίπτουν στὶς προβλέψεις τοῦ ποινικοῦ νόμου, καὶ καλεῖται ὁ ἐρωτώμενος νὰ ἀπαντήσῃ ἂν διέπραξε μίαν ἢ περισσότερας ἀπὸ τὶς περιγραφόμενας συμπεριφορὰς, πόσας φορὰς κατὰ μίαν καὶ ἂν διέπραξε συνέπειαι. Ἐβνότης εἶναι ὅτι καταβάλλεται φροντίδα ὥστε ἡ ἀνομιμία τῶν ἀπαντῶντων νὰ εἶναι ἀπόλυτα ἐξασφαλισμένη.

Κατὰ τὴν δευτέραν μέθοδο, ἐπιλέγεται μίαν ὁμάδα πολιτῶν καὶ ἐκπροσωποῦν τὸ σύνολο, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐρωτῶνται ἂν ἔπρασαν θύματα ἐγκληματικῆς πράξεως.

Οἱ δύο αὐτὰς μέθοδοι εἶναι οἱ μόνοι τρόποι μετὰ τοὺς ὁποίους μπορεῖ κανεὶς νὰ προσεγγίσῃ τὸν σκοτεινὸν ἀριθμὸν. Ἀτυχῶς ὅμως καὶ οἱ δύο συνοδεύονται ἀπὸ ὀρισμένα μειονεκτήματα τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἔχῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν του γιὰ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησι τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐρευνῶν, καὶ ἔγιναν μετὰ βάσει αὐτῶν τὶς μεθόδους.

Κοινὸν μειονέκτημα καὶ τῶν δύο μεθόδων εἶναι ὅτι ἡ ὀρθότης τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἔρευνας ἐξαρτᾶται τελικά ἀπὸ τὴν εὐλικρίνειαν τῶν ἀπαντῶντων καὶ δίνουν τὰ ἐρωτῶμενα πρόσωπα, ἢ ὅποια δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ σὰν δεδομένη. Ἡ μέθοδος

τῆς αὐτοεξομολογήσεως παρουσιάζει ἐπίσης τὸ μειονέκτημα ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ βρεθῇ ἕνα δείγμα πληθυσμοῦ, καὶ ἐκπροσωπεῖ μίαν περιοχὴν, γιὰ τὴν ὁποία νὰ ὑπάρχουν στατιστικαί τῆς ἀστυνομίας, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ σύγκρισις μετὰ τὴν ἐγκλημάτων καὶ δέχονται ὅτι διέπραξαν οἱ ἐρωτώμενοι καὶ ἐγκλημάτων καταγεγραμμένων ἀπὸ τὴν ἀστυνομία σὲ ὀρισμένη χρονικὴ περίοδο. Λόγῳ αὐτῆς τῆς δυσκολίας, καὶ ὀφείλεται κυρίως στὴν ἀπροθυμία καὶ χαρακτηρίζει τὴν πλατεῖαν μᾶζαν πολιτῶν νὰ ἀπαντᾶ σὲ τέτοιου εἴδους ἐρωτηματολόγια, ὅλες οἱ ἔρευνες καὶ ἀκολούθησαν αὐτὴν τὴν μέθοδο ἀναφέρονται σὲ μαθητὰς ἢ νεοσυλλέκτους. Ἔτσι ὅμως τὰ δείγματα δὲν ἐκπροσωποῦν ὀλόκληρον τὸν πληθυσμὸν ἀπὸ ἀποψέως ἡλικίας.

Ἡ μέθοδος ὑπολογισμοῦ τῶν παθόντων ἔχει σὰν βασικὸν μειονέκτημα ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ συγκεντρωθῇ πληροφορία περὶ μόνον γιὰ ἐγκλήματα καὶ πρὸς τοῦσδε ἐννοιολογικὰ τὴν ὑπαρξὴν παθόντων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅμως διαφεύγει ὅλη ἡ μᾶζα τῶν ἐγκλημάτων ἐκείνων καὶ στρέφονται κατ' ἀπροσώπων ἐννομῶν ἀγαθῶν.

Ἐπὶ τὴν ἐπιφύλαξιν τῶν μειονεκτημάτων αὐτῶν, τὰ ὅποια, βεβαίως, δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀνατρέψουν τὴν ἀξίαν τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν, θὰ ἐξετάσωμε σύντομα τὶς ἔρευνες καὶ ἔγιναν καὶ τὰ ἀποτελέσματά τους σχετικὰ μετὰ τὴν ἐκτίμησι τῆς ἐκτάσεως τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ.

Ἐρευνα βασισμένη στὸ σύστημα τῆς αὐτοεξομολογήσεως εἶναι ἐκείνη ποὺ ἔκαμε ὁ Kerstin Elmhorn πᾶνω σ' ἕνα δείγμα μαθητῶν τῆς Στοκχόλμης.¹ Τὸ δείγμα περιελάμβανε τὰς 3/100 τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῆς Στοκχόλμης. Τὸ 57/100 τῶν ἐρωτηθέντων δέχθηκε ὅτι εἶχε διαπράξει ἐγκλημα σὲ βαθμὸν πλημμελήματος. Τὰ ἀγῶρια ἐδέχθησαν ὅτι ἐτέλεσαν συνολικὰ 1.430 πλημμελήματα ἀλλὰ μόνον σὲ 41 περιπτώσεις ὁ ἔνοχος ἔγινε γνωστὸς στὴν ἀστυνομία. Τὸ ποσοστὸ τῶν περιπτώσεων ὅπου συνελήφθη ὁ δράστης εἶναι 2,9%.

Ἐπισημαίνεται ὅτι τὸ δείγμα αὐτὸ τῶν μαθητῶν ἐκπροσώπησε ὅλα τὰ ἀγῶρια τῆς Στοκχόλμης ἡλικίας 9 ἕως 14 ἐτῶν, καὶ μετὰ βᾶσι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἔρευνας τοῦ πᾶνω σ' αὐτὸ τὸ δείγμα, ὁ Elmhorn ὑπελόγησε τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγῶριων τῆς Στοκχόλμης, καὶ εἶχαν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τελέσει ἐγκλημα τὸ 1961, καὶ τὸν συνέκρινε μετὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐγκλημάτων ποὺ εἶχε καταγράψῃ ἡ ἀστυνομία κατὰ τὴν ἴδια περίοδο. Τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ὅτι πλὴν τοῦ ἐγκλήματος τῆς κλοπῆς αὐτοκινήτου, ὅπου τὸ ποσοστὸν ἀνακαλύψεως τῶν δραστηρίων ἀνέρχεται σὲ 33,3%, γιὰ τὶς ἄλλες κατηγορίας ἐγκλημάτων τὰ ποσοστὰ ἀνακαλύψεως τῶν δραστηρίων

1. Elmhorn, «Study on Self Reported Delinquency among School Children in Stockholm», *Scandinavian Studies in Criminology* 1965, σελ. 117 ἑτ.

είναι άσημαντα: Κλοπή κοινή 1,9%, κλοπή διάρρηξε-
ως 4,2%, φθορές, πράξεις βανδαλισμού, κτλ. 3,3%,
διάφορες άπατες 1,5%, κλεπταποδοχή 1,1%.

Σε ανάλογα αποτελέσματα καταλήγει και ή έρευ-
νε των Erickson και Empley πού έγινε στην περιοχή
του Utah των ΗΠΑ.¹ Κατά την έρευνα αυτή, τó
δείγμα άποτελέσθηκε από τέσσερες ομάδες άγοριών
ήλικίας από 15-17 ετών. Η πρώτη ομάδα άπετελεί-
το από 50 μθητάς μέσης εκπαίδευσως οί όποιοί
δέν είχαν προηγουμένως καταδικωσθή. Η δεύτερα
ομάδα περιελάμβανε 30 νέους πού είχαν ήδη κηρυχθή
ένοχοι γιά ένα μόνο έγκλημα. Στην τρίτη ομάδα
άνηκαν 50 υπότροποι, ενώ ή τετάρτη άπερτίσθηκε
από 50 τροφιμίων Δημοσιών Όργανοπροφείων,
κτλ. Κάθε άγόρι από τó 180 έπρεπε νά άπάντηση
άν είχε διαπράξει ένα από τά 22 έγκλήματα πού πε-
ριγράφονταν σε ένα κατάλογο. Έάν ή άπάντησις
τό πρώτο έρώτημα ήταν καταφατική, άκολουθούσαν
έρωτήσεις σχετικά με τó πόδες φορές έτέλεσε τó
έγκλημα και πόδες φορές είχε συλληφθή από τήν
άστυνομία ή είχε όδηγηθή στά δικαστήρια.

Τά αποτελέσματα σχετικά με τήν έκτασι τού
σκοτεινού άριθμού συνοψίζονται ως έξης: Έπι
11.796 όμολογημένων περιπτώσεων όδηγήσεως χω-
ρίς δίπλωμα όδηγού, τó 98,9% έμεινε άγνωστο στις
διωκτικές άρχές. Έπι 15.175 όμολογημένων κλοπών
άντικειμένων άξίας κάτω των 2 δολλாரίων, τó 97,1%
έμεινε άγνωστο στην άστυνομία. Έπι 7.396 όμολο-
γημένων περιπτώσεων κλοπών αντικειμένων άξίας
από 2 έως 50 δολλாரίων, τó 97,1% έμεινε άγνωστο
στις διωκτικές άρχές. Έπι 294 όμολογημένων περι-
πτώσεων κλοπών άξίας άνω των 50 δολλாரίων, τó
71% έμεινε άγνωστο στις διωκτικές άρχές, από όσες
δέν έγιναν γνωστές, τó 92,9% έμεινε χωρίς δίωξι
λόγω μη άνεκαλύψεως των δραστών. Έπι 512 όμολο-
γημένων περιπτώσεων πλεστογραφιών, τó 93,4%
έμεινε άγνωστο στις διωκτικές άρχές. Έπι 74 όμολο-
γημένων περιπτώσεων χρήσεως νεκρωτικών, τó
100% έμειναν άγνωστα στις διωκτικές άρχές. Έπι
10.645 όμολογημένων περιπτώσεων φθοράς ξένης
ιδιοκτησίας, τó 98,5% έμεινε άγνωστο στις διωκτι-
κές άρχές. Έπι 46 περιπτώσεων ένόπλου ληστείας,
τó 80,4 έμεινε άγνωστο στις διωκτικές άρχές.
Έπι 8.980 περιπτώσεων συμπλοκών και σωματικών
κακώσεων, τó 99,7% έμεινε άγνωστο στις διωκτι-
κές άρχές.

Άδο άλλες έρευνες πού έγιναν με βάση τήν μέθοδο
της άυτοεξιμολογήσεως είχαν άποτελέσματα άνάλο-
γα με τά όσα άναφέραμε πιό πάνω,² σε τρόπο όστε

νά μπορούμε νά πούμε ότι όλες οί έρευνες αύτου
του τύπου, με τήν επιφύλαξι τής ύπάρξεως κάποιες
τήν όποία δέν έχω ύπ' όψι μου, συμπέπτουν ως προς
τά άποτελέσματα.

Η μόνη έρευνα τού σκοτεινού άριθμού, με βάση
τήν εξέτασι των παθόντων, πού έλαβε χώρα μέχρι
σήμερα, είναι εκείνη πού έγινε στις ΗΠΑ γιά νά
τεθή ύπ' όψιν τής Έπιτροπής πού συνέστισε τó
1967 ó Πρόεδρος Johnson γιά νά μελετήση τó θέμα
τής δραστικώτερης αντιμετώπισεως του έγκλήματος.
Η έρευνα αύτη περιέχεται σε τρεις εισηγήσεις,³
από τις όποίες ή πρώτη άσχολεύεται με τις έπιθέσεις
(έγκλήματα βίως γενικά) πού έγιναν έναντίον των
μελών 10.000 οικογενειών, εκλεγμένων έτσι όστε
νά άποτελούν δείγμα πού νά εκπροσωπή τις άμερι-
κανικές οικογένειες. Η δεύτερα έχει περιορισμένα
τοπικά όρια, δηλ. τέσσερες εκλογικές περιφέρειες
τής Columbia (Washington) και είχε σάν άντικεί-
μενο μόνο 511 οικογένειες. Τέλος, ή τρίτη εισήγησις
άφορα ζώνες ύψηλης και χαμηλής εγκληματικότη-
τος στη Βοστώνη και στο Σιάγκο.

Κατά τά πορίσματα τής πρώτης εισηγήσεως, μιá
οικογένεια στις 5 είχε πέσει θύμα εγκληματικής
πράξεως τó 1966 στις ΗΠΑ. Η σύγκρισις δέν με τά
άρχεια τού FBI άπέδειξε ότι ή άστυνομία δέν έγνω-
ριζε παρά τις μιές πράξεις από όσες προέκυψαν από
τήν έρευνα. Άπό τά σοβαρά έγκλήματα, έκείνα
πού παραμένουν άγνωστα σε μεγαλύτερη έκτασι
είναι οί διαρρήξεις, οί βιασμοί και οί σωματικές
κακώσεις, τά όποία περιέρχονται σε γνώσι των άρ-
χών κατά τó 1/3 τού συνολικού τους όγκου, όπως
αύτós προέκυψε από τήν έρευνα.

Τό έγκλημα πού παρουσίαζε σχεδόν άνύπαρκτο
σκοτεινό άριθμό (ύπό τήν έννοια ότι ó άριθμός των
προσώπων πού κατά τήν έρευνα εμφανίσθηκαν σάν
θύματα αύτου του έγκλήματος, συμπίπτει με τόν ά-
ριθμό των περιπτώσεων πού ήσαν γνωστές στην
άστυνομία), είναι ή κλοπή άυτοκινήτου. Η πιό
πιθανοφανής εξήγησις τού φαινομένου είναι ότι
οί παθόντες σπεύδουν νά δηλώσουν τήν κλοπή στην
άσφαλιστική τής εταιρείας, ή όποία με τήν σειρά
της έιδιοποιεί τήν άστυνομία.

Κατά τήν έρευνα πού είχε γιά έδαφική βάση τήν
περιοχή τής Washington και τής όποίας τά πορίσματα
περιέρχονται στην δεύτερη, καθώς είλαμε, εισήγησι,
τó 38% των έρωτηθέντων προσώπων ύπήρξε θύμα
σοβαρού έγκλήματος κατά τó 1966, ενώ κατά τά
στοιχεία τής άστυνομίας μόνο τó 10% των έγκλημά-

1. Erickson and Empley, «Court Records, Undetected Delinquency and Decision Making», *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, 1963.

2. Ο Gold διεπίστωσε ότι επί ένός άριθμού μθητών τής μέσης εκπαίδευσως πού Flint (Michigan), οί όποιοί όμολόγησαν ότι είχαν διαπράξει αξιόποινες πράξεις, μόνο κατά τó 10% είχαν γίνει γνωστοί στην άστυνομία (Βλ. Gold, «Unde-

tected Delinquent Behaviour», in *Journal of Research in Crime and Delinquency* 1966, σ. 27-46). Έπίσης στο Oslo, μόνο τó 14% των έγκληματιών ήλικίας περίπου 18 ετών περιέρχεται σε γνώσι τής άστυνομίας (Βλ. N. Christie, J. Andenaes & S. Skirbekk, «A Study of Selfreported Crime» in *Scandinavian Studies in Criminology* 1965, σ. 86-116).

3. Οί εισηγήσεις αυτές δημοσιεύθηκαν με τούς τίτλους: «Field Surveys I, Field Surveys II, Field Surveys III».

των, ποὺ ὁμολογήθηκαν κατὰ τὴν ἔρευνα, ἦσαν γνωστά σ' αὐτήν. Τὰ ἴδια περίπου ἀποτελέσματα ἀναφέρονται καὶ στὴν τρίτη εἰσήγησι, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, κατὰ τὸ ἔτος ἀπὸ Ἰουλίου 1965-1966, τὰ πράγματα τελεσθέντα ἐγκλήματα στὶς περιφέρειες Βοστώνης καὶ Σικάγου ἦσαν πέντε φορές περίπου περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἦσαν γνωστά στὴν ἀστυνομία.

Τὸ γενικὸ συμπέρασμα ποὺ συνάγεται, τόσο ἀπὸ τὶς ἔρευνες μὲ βάση τὴν μέθοδο τῆς αὐτο-ἐξιμολογήσεως ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς ἀμερικανικὲς ἔρευνες μὲ βάση τὸν ὑπολογισμὸ τῶν παθόντων, εἶναι ὅτι τὸ γνωστὸ μέρος τῆς ἐγκληματικότητος εἶναι σημαντικὰ μικρὸ συγκριτικὰ μὲ τὸν συνολικὸ ὄγκο τῶν ἐγκλημάτων ποὺ τελοῦνται κάθε χρόνο.

Βέβαια, καθὼς προκύπτει ἀπὸ τὶς ἔρευνες αὐτές, ἡ ἔκτασις τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ ποικίλλει ἀνάλογα μὲ τὴν βαρύτητα τοῦ ἐγκλήματος. Στὶς ἀνθρωποκτονίες ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς φαίνεται σχεδὸν ἀνύπαρκτος (ἄλλο τὸ θέμα τῆς ἀνακάλυψως τῶν δραστῶν) ἔτισης, οἱ σοβαρὲς περιπτώσεις ληστεϊῶν κατὰ Τραπεζῶν ἢ ἄλλων μεγάλων ἐμπορικῶν οἰκῶν εἶναι σχεδὸν ὅλες γνωστὲς στὴν ἀστυνομία. Ἄλλὰ ἡ μεγάλη μᾶζα τῆς ἐγκληματικότητος δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα καταχωροῦνται στὴν πρώτη σελίδα τῶν ἐφημερίδων. Ἡ κλοπὴ, ἡ ὑπεξαίρεσις, ἡ ἀπάτη, ὁ βιασμὸς ἀποτελοῦν τὸν μεγάλο κορμὸ τῆς ἐγκληματικότητος ὅπου ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς εἶναι τεράστιος.

Οἱ ἔρευνες ποὺ ἔγιναν γιὰ τὴν ἐκτίμησι τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ ἔφεραν σὲ φῶς καὶ στοιχεῖα ποὺ ἐπιτρέπουν καὶ μιὰ σύγκρισι μεταξὺ ἐπισημῶν ἐγκλημάτων (καταδικασμένων) καὶ ἐγκλημάτων ποὺ δὲν ἔχουν δημόσιως στιγματισθῆ. Κατὰ τὶς ἐπίσημες στατιστικὲς, ποὺ βασίζονται στὴν δὴλη ἐγκληματικότητα, τὸ ἐγκληματικὸ φαινόμενον παρουσιάζεται σχετισμένον κυρίως μὲ τὸ ἄρρεν φύλο καὶ μὲ τὶς κατώτερες κοινωνικο-οἰκονομικὰ τάξεις. Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ φύλο, ἡ ἔρευνα τοῦ Martin Gold ἐπαληθεύει τὰ πορίσματα τῶν ἐπισημῶν στατιστικῶν, ἐμφανίζοντας τὴν γυναικεία ἐγκληματικότητα 2-4 φορές χαμηλότερη τῆς ἀνδρικής. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως αὐτὸ μπορεῖ νὰ μὴ ἀνταποκρίνεται σὲ μιὰ πραγματικὴ διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν κατανομὴ τοῦ ἐγκλήματος μεταξὺ τῶν δύο φύλων ἄλλα, ὅπως ὑποθέτει καὶ ὁ Gold, στὸ γεγονός ὅτι οἱ γυναῖκες εἶναι πολὺ ὀλιγότερο διαθεσιμῆς ἀπὸ ὅ,τι οἱ ἄνδρες νὰ ὁμολογήσουν τὴν ἐνοχὴ τους κατὰ τὴν ἔρευνα.

Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὸν συσχετισμὸ μεταξὺ ἐγκλήματος καὶ κοινωνικο-οἰκονομικῆς τάξεως, ἡ διαφορὰ τῶν πορισμάτων τῶν ἐρευνῶν ἀπὸ τὰ πορίσματα τῶν ἐπισημῶν στατιστικῶν εἶναι ἐξοφθαλμῆ. Ἐνῶ, σύμφωνα μὲ τὶς ἐπίσημες στατιστικὲς ὄλων σχεδὸν τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου, σὰν περισσότερο ἐγκληματικὴ φέρεται ἡ ἐργατικὴ τάξις, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν καταλύουν αὐτὸν τὸν μῦθο καὶ καταδεικνύουν ὅτι ὅλες οἱ τάξεις μετέχουν ἐξ ἴσου στὸ ἐγκλημα:

ἄνισα κατανέμονται οἱ διώξεις καὶ οἱ καταδίκες.

Τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν πάνω στὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητος δηγνοῦν μοιραία στὶς ἐξῆς διαπιστώσεις: Πρῶτον, τὸ σύνολον τῶν ἀτόμων, ποὺ ἔχουν χαρακτηρισθῆ ἐπίσημα σὰν ἐγκληματίες κατ' ἀκολουθίαν ποινικῆς διώξεως καὶ καταδίκης, ἀποτελεῖ ἓνα μικρὸ μέρος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα τελῶν ἐγκληματικὲς πράξεις ἀλλὰ δὲν φέρουν τὴν σφραγίδα τοῦ ἐγκληματίου γιὰτι παραμένουν ἄγνωστα. Δεύτερον, τὸ γεγονός ὅτι ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς ποικίλλει σὲ ἔκτασι ἀνάλογα μὲ τὸν τύπο τοῦ ἐγκλήματος καταδεικνύει ὅτι ἡ ἐπίσημη ἐγκληματικότης δὲν ἀποτελεῖ ἓνα ἀντιπροσωπευτικὸ δείγμα τῆς ἀληθοῦς ἐγκληματικότητος. Τρίτον, οἱ ἐπίσημα χαρακτηριζόμενοι σὰν ἐγκληματίες δὲν ἀποτελοῦν ὁμάδα ποὺ νὰ ἐκπροσωπῆ τὸ σύνολο τῶν ἀτόμων τὰ ὁποῖα περνοῦν στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι.

Εὐνόητο εἶναι ὅτι γιὰ μιὰ ἐγκληματολογία, ἡ ὁποία μέχρι σήμερα ἐστήριξε τὰ πορίσματά της σχετικὰ μὲ τὸ ἐγκλημα καὶ τὸν ἐγκληματία πάνω στὶς ἐπίσημες στατιστικὲς καὶ στὶς μελέτες τῶν πληθυσμῶν τῶν φυλακῶν, ἡ ἄρνησις ἐκπροσωπευτικότητος τῆς ἐπισημῆς ἐγκληματικότητος καὶ τῶν ἐπισημῶς ἀγνωρισμένων σὰν ἐγκλημάτων ἔχει σημαντικὲς συνέπειες, στὴν ἐξέτασι τῶν ὁποίων ἀφιερῶνομε τὶς ἀκόλουθες ἀπόψεις.

II

Ἡ ἐπιστήμη τῆς ἐγκληματολογίας οἰκοδομήθηκε μέχρι σήμερα γύρω ἀπὸ ἓνα κεντρικὸ ἄξιο, τὸ πέρασμα στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι (acting out, passage à l'acte). Ἡ ἔννοια αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ διαφορικὸ σημεῖο ποὺ διακρίνει τὸν ἐγκληματία ἀπὸ τὸν μὴ ἐγκληματία. Ἐγκληματίας εἶναι ἕκείνος ποὺ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι μιᾶς ὀρισμένης καταστάσεως περνᾷ στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, ἐνῶ ὁ μὴ ἐγκληματίας ἀντιθρᾷ στὰ ἐρεθίσματα τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἴδια κατάστασι μὲ συμπεριφορὰ μὴ ἐγκληματικὴ. Ὅλο τὸ πρόβλημα λοιπὸν τῆς ἐγκληματολογίας εἶναι νὰ γνωρίζωμε γιὰτι μερικοὶ περνοῦν στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, ἐνῶ ἄλλοι ὄχι.¹

Ἡ ἐγκληματικὴ πρᾶξι προσλαμβάνεται σὰν ἓνα ἀποφασιστικὸ ὄροσημό, σὰν ἓνας Ρουβίκων, ποὺ δὲν τὸν περνᾷ ὁ ὁποιοσδήποτε ἀλλὰ μόνον ὅποιος ἔχει ὀρισμένα χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα, ἀκριβῶς, ἐξηγοῦν τὸ πέρασμα τοῦτο. Ἐγκλημα καὶ ἐγκληματίας λοιπὸν ἀντιμετωπίζονται κάτω ἀπὸ ἓνα πρίσμα διαφορᾶς καὶ ἰδιωτίας.

Ὁ ἐγκληματίας διαφέρει ἀπὸ τὸν μὴ ἐγκληματία ἂν ὄχι κατὰ φύσι, τοῦλάχιστον κατὰ βαθμὸ, γιὰτι

1. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶχε τεθῆ ἤδη ἀπὸ τὸν Manouvrier τὸ 1892 στὴν μελέτη του «Questions préalables dans l'étude comparative des criminels et des honnêtes gens», *Archives d'anthropologie criminelle*, 1892, σ. 557.

λόγῳ ὄρισμένων χαρακτηριστικῶν του, ἀτομικῶν ἢ κοινωνικῶν, περὶ τὴν ἐγκληματικὴν πράξι, ἢ ὅποια, κατὰ συνέπεια, ἐμφανίζεται σὰν ἰδιότυπη συμπεριφορὰ ἀφοῦ μόνον ὁ χαρακτηριζόμενος ἀπὸ τὰ γνωρίσματα αὐτὰ μπορεῖ νὰ τὴν ἐκδηλώσῃ.

Ὅλη ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐγκληματολογίας δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἀναζήτησις τῶν ἰδιοτύπων αὐτῶν χαρακτηριστικῶν ποῦ διακρίνουν τὸν ἐγκληματία. Ἀρχικὰ, τὰ ἰδιάζοντα αὐτὰ ἐγκληματικὰ χαρακτηριστικὰ ἀναζητήθηκαν στὴν ἀτομικότητα τοῦ ἐγκληματία, τῆς ὁποίας ὄρισμένες ἐκφάνσεις ἐμφανίσθηκαν κατὰ καιροὺς καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τῶν κρατούντων πνευματικῶν ρευμάτων σὰν ἡ ἔδρα τῆς ἐγκληματογόνου ιδιότητος. Ἔτσι, σὰν διακριτικὸ γνώρισμα τοῦ ἐγκληματία θεωρήθηκε ἡ ἰδιότυπη βιολογικὴ καταβολὴ του ἢ ἡ ἰδιομορφία τῆς προσωπικότητός του, θεμελιωμένη σὲ χαρακτηριστικά, κατ' ἄλλους ἔμφατα, κατ' ἄλλους ἐπίκεντρα.

Μὲ τὴν ἀνάπτυξι τῆς ἐγκληματολογικῆς κοινωνιολογίας παρατηρεῖται μετὰθεσις τοῦ κέντρου ἐνδιαφέροντος ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ ἐγκληματία στὸ κοινωνικὸ του περιβάλλον, χωρὶς ὅμως νὰ πάψῃ νὰ γίνεται ἡ διάκρισις μεταξὺ ἐγκληματία καὶ ἐντίμου πολίτου ἄλλως, παθεῖ νὰ θεωρηθῇ ὁ ἐγκληματίας σὰν ἰδιότυπη ἀτομικότης καὶ θεωρεῖται σὰν ἰδιότυπη κοινωνικὴ περίπτωσις. Τὰ ἐγκληματικὰ χαρακτηριστικὰ δὲν ἀναζητοῦνται πλέον στὶς ἀνθρώποισι καὶ ψυχικῆς ἰδιότητός τοῦ ἀλλὰ στὸς ὄρους τοῦ περιβάλλοντός του, στὴν ἀθλιότητα τῆς οικονομικῆς του καταστάσεως, στὴν ἀντικοινωνικότητα τῶν ἀξιών ποῦ ἀφωμοίωσε. Παρὰ τὴν μετὰθεσι ὅμως τῆς ἔδρας τῶν ἐγκληματικῶν χαρακτηριστικῶν ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ ἐγκληματία στὸς κοινωνικοὺς του ὄρους, ἡ παθολογικὴ εἰκόνα αὐτοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται.

Ποῦ στηρίζεται ὅμως αὐτὸς ὁ παθολογισμὸς τοῦ ἐγκληματία; Ἀπὸ ποῦ προέκυψαν αὐτὰ τὰ ἰδιότυπα ἐγκληματικὰ χαρακτηριστικά, βιοψυχικὰ ἢ κοινωνικὰ, τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν τὸ πέραςμα στὴν ἐγκληματικὴν πράξι καὶ διακρίνουν τὸν ἐγκληματία ἀπὸ τὸν ἐντίμο πολίτη; Ὅλες αὐτὲς οἱ «γνώσεις» ποῦ ἔχομε γιὰ τὸν ἐγκληματία γενικῶς εἶναι τὸ ἀποτελεσμα μελετῶν ποῦ ἔγιναν πάνω σὲ καταδικούς, τροφίμους φυλακῶν. Τίνος ὅμως τὰ ψυχικὰ καὶ κοινωνικὰ χαρακτηριστικά περιγράφουν τὰ συμπεράσματα τῶν μελετῶν αὐτῶν; αὐτοῦ ποῦ περὶ τὴν ἐγκληματικὴν πράξι ἢ αὐτοῦ ποῦ συνελήφθη, καταδικάσθηκε καὶ κλείσθηκε στὴν φυλακὴ σὰν ἐνοχὸς ἐγκληματικῆς πράξεως; Ἰσως τὸ ἐράτημα ἐκπλήξι, γιὰτὶ, ἐκ πρώτης ὄψεως, δὲν γίνεται ἀμέσως ἀντιληπτὴ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο κατηγοριῶν. Ἡ διάκρισις ὅμως θὰ γίνῃ ἀμέσως κατανοητὴ ἐὰν ἐνθυμηθῶμε ὅτι, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὶς ἔρευνες τῆς σχετικῆς μὲ τὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ, ἢ ὁμάδα τῶν ἐπισήμως γνωστῶν ἐγκληματιῶν, δηλ. τῶν καταδικασθέντων ὡς ἐνόχων ἐγκλήματος, δὲν ἀποτελεῖ δειγμα ποῦ

νὰ ἐκπροσωπῇ τὸ σύνολο τῶν μὴ γνωστῶν ἐπισημῶς ἐγκληματιῶν. Τὸ δεδομένο αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐπέκτασι τῶν συμπερασμάτων περὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν φυλακισμένων πάνω σὲ ὄρους περνούων στὴν ἐγκληματικὴν πράξι.

Κατὰ πρῶτο λόγῳ, δὲν εἶναι καθόλου δεδομένο ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ, ψυχικὰ ἢ κοινωνικὰ, ἀποτελοῦν τοὺς προσδιοριστικοὺς παράγοντες τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴν πράξι, ὅπως γίνεται γενικὰ δεκτὸ στὸ σημερινὸ στάδιο τῆς ἐγκληματολογίας. Εἶναι δυνατὸν (καὶ τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν πάνω στὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τὸ πιθανολογῶν σὲ μεγάλο βαθμὸ) ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ, ποῦ προκύπτουν ἀπὸ τὶς μελέτες τῶν πληθυσμῶν τῶν σωφρονιστηρίων, ἀντὶ νὰ συσταθῶν προσδιοριστικοὺς παράγοντες τοῦ περάσματος στὴν πράξι, νὰ ἀποτελοῦν στὴν πραγματικότητα παράγοντες προσδιορίζοντες τὴν σύλληψι καὶ καταδική ὡς ἐνόχου ἐγκληματικῆς πράξεως. Εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς σχετικῆς μελέτες ἐμφανίζουν ἓνα ηὐξημένο ποσοστὸ ψυχικῶς ἀνωμάλου ἢ πνευματικῶς ἀνεπαρκῶν μεταξὺ τῶν κρατουμένων στὶς φυλακῆς, πρᾶγμα ποῦ ὡδήγησε στὴν ἀνογή τῆς ψυχικῆς ἀνωμαλίας καὶ τῆς ὀλιγοφρενείας σὲ ἐγκληματογόνους παράγοντες καὶ μάλιστα τοὺς κυριώτερους. Εἶναι ὅμως πολὺ πιθανὸ ὅτι τὸ ηὐξημένο ποσοστὸ ψυχικῶς ἀνωμάλων ἢ ὀλιγοφρενῶν μεταξὺ τῶν καταδικῶν ὀφείλεται στὸ ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ εἶναι οἱ αἰτίες ἀνακαλύψεως καὶ συλλήψεως τοῦ ἀπὸ τὴν ἀστυνομία, ἐνῶ οἱ εὐφρεῖς καὶ ψυχικῶς ὀμαλοὶ εὐχερέστερα ἀποφεύγουν τὴν σύλληψι. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ μπορούσε νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἡ σὲ συντριπτικὰ ὕψηλὸ ποσοστὸ ἐκπροσώπησις τῶν κατωτέρων κοινωνικο-οικονομικῶν τάξεων στὸς πληθυσμοὺς τῶν σωφρονιστηρίων. Ἄντι τοῦτο νὰ ἐρμηνευθῇ, ὅπως συμβαίνει, σὰν τὸ ἀποτελεσμα τῶν ἐγκληματογόνων ἐπιδράσεων τῆς τρώγλης, τῆς κακοψυχίας, γειτονιάς, τοῦ ἀλκοολισμοῦ καὶ ἄλλων γνωρισμάτων ποῦ συνδέονται μὲ τὴν ἀνέχεια, μπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ στὴν προκατάληψι τῶν μέσων καὶ ἀνωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων, στὰ ὁποῖα ἐντάσσονται ἀστυνομικοὶ καὶ δικασταὶ, νὰ βλέπουν τὶς κατώτερες κοινωνικο-οικονομικῆς τάξεις μὲ βλέμμα καχυποψίας, ὥστε οἱ μὲν ἀστυνομικοὶ νὰ τὶς ἐπιτηροῦν ἀσθηρότερα καὶ συνεπῶς νὰ ἀνακαλύπτουν τὰ ἀδικήματα τοῦς σὲ μεγαλύτερο ποσοστὸ, οἱ δὲ δικασταὶ, ἀσυνείδητα, νὰ φέρωνται εὐκολώτερα σὲ δημιουργία δικανικῆς πεποιθήσεως περὶ ἐνοχῆς τοῦς παρά προκειμένου περὶ ἁπολιτῶν ὑπεράνω πάσης ὑποψίας». Οἱ ἔρευνες ποῦ διεξάγονται μὲ τὴν μέθοδο τῆς «ἐξομολογήσεως», ἔχοντες ἀποδείξει ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῶν διαφόρων τάξεων στὸ ἐγκλημα δὲν παρουσιάζει τὶς διαφορῆς ποῦ παρουσιάζουν οἱ ἐπίσημες στατιστικῆς τῆς ἐνδικοῦ ἐγκληματικότητος, ἐπιβεβαιώνουν τὸν συλλογισμὸ. Ἐξ ἄλλου, πριν ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἔρευνες, τὸν μῦθο τῆς ηὐξημένης ἐγκληματικότητος τῶν κα-

τωτέρων κοινωνικο-οικονομικῶν στρωμάτων ἔναντι τῶν ἄλλων εἶχε καταδείξει ὁ Sutherland μὲ τὶς μελέτες του πάνω στὴν ἐγκληματικότητα («τὼν φερῶν τὸν λευκὸν περιλαίμιον») (white collar criminality), ὅπου κατέδειξε ἄφ' ἑνὸς μὲν τὴν μεγάλην συχνότητα παραβιάσεως ἀπὸ τὶς ἀνώτερες κοινωνικο-οικονομικὰ τάξεις τῶν ποινικῶν νόμων ποὺ διέπουν τὴν ἐπαγγελματικὴ τους δραστηριότητα, ἄφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἀσήμαντο ποσοστὸ εἰσεγωγῆς τους σὲ δίκη καὶ καταδίκης γιὰ τὶς παραβιάσεις αὐτές.¹

Βλέπομε λοιπὸν ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ θεμελιωθῇ ἐπιστημονικῶς αἰτιώδης σχέσις μεταξὺ τῶν χαρακτηριστικῶν ποὺ ἀπαντῶνται συχνὰ στοὺς καταδίκους καὶ τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴ πράξι, κι αὐτὸ γιὰτι πθανολογεῖται ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ εἶναι μᾶλλον παράγοντες τῆς συλλήψεως καὶ τῆς καταδίκης. Ὅχι μόνον τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ γνωρίσματα δὲν ἀποδεικνύονται σὰν προσδιοριστικὰ αἰτία τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴ πράξι, ἀλλὰ κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος ἀποτελοῦν συνέπειες τοῦ στιγματισμοῦ ποὺ προκαλοῦν ἢ ποινικὴ καταδίκη καὶ ἢ φυλακὴ. Ἐχει ἀποδειχθῆ ὅτι ἡ δίωξις, ἡ σύλληψις, ἡ ἐκδίκασις καὶ ἡ φυλάκισις εἶναι παράγοντες σοβαρῆς διαταραχῆς τῶν ὄρων ὑπάρξεως τοῦ καταδίκου. Ἡ σύλληψις ἄσκει τεραστία ψυχικὴ ἐπίδρασι στὸν συλλαμβανόμενον, ὁ ὁποῖος μέχρι τότε αἰσθάνεται ἄπολυτα ἐνερμονισμένος μὲ τὸ περιβάλλον του, ὅπως καὶ πρὶν τὸ ἐγκλήμα τοῦ ὁποῦ, χάρις στοὺς μηχανισμοὺς αὐτοδικαιολογήσεως, ἔχει τακτοποιήσει τὴν συνειδήσι τοῦ σὰν ἐντελῶς ἀρμόζουσα συμπεριφορὰ. Μὲ τὴν σύλληψιν ἀποκτῖ γιὰ πρώτη φορὰ συνειδήσι ὅτι περνᾷ μὴ τάφορ ποὺ τὸν χωρίζει ριζικὰ ἀπ' τὸν κόσμον στὸν ὁποῖο μέχρι τότε ἄνηκε.²

Ἡ σύλληψις ἀποτελεῖ γι' αὐτὸν τὴν ἀπαρχὴ τῆς συνειδητοποιήσεως τῆς νέας δημοσίας ταυτότητός του ὡς ἐγκληματίου ποὺ θὰ φέρῃ σ' ὄλην του τὴν ζωῆν.

Στὸν πρῶτον αὐτὸν ψυχικὸν τραυματισμὸν δὴ προστεθοῦν τὸ choc τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια, ἢ ἀπόβλεια τοῦ κύρους του στὰ παῖδιά του, ἢ ἐγκαταλείψις τῆς ἐργασίας καὶ οἱ οικονομικὲς ἀνάγκαι ποὺ θὰ προκύβουν, κτλ., δηλ. καταστάσεις ποὺ δὲν ἀφῆνουν ἀνέπαυρον τὸν ψυχισμὸ τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἐκτίσις τῆς ποινῆς, ὅταν ἡ παραμονὴ στὴν φυλακὴ παρατελεῖται ἐπὶ πολὺ (καὶ συνήθως οἱ ἐγκληματολογικὲς ἐρευναι γίνονται πάνω σὲ καταδικασμένους σὲ βαρεῖς ποινὲς καθείρξεως), ἐξασθενεῖ ὄχι μόνον τὶς σωματικὰς δυνάμεις ἀλλὰ καὶ τὶς πνευματικὰς.³ Ἡ

στέρησις τῆς ἐλευθερίας γίνεται αἰτία πολλῶν ψυχοσωματικῶν ἀνωμαλιῶν ποὺ ἀλλοιώνουν ἐντελῶς τὴν ψυχικὴν προσωπικότητα τοῦ καταδίκου. Ἀλλὰ ἡ κυρίως ἀλλοτριωτικὴ ἐπίδρασις τῆς φυλακῆς προέρχεται ἀπὸ τοὺς κοινωνιολογικοὺς παράγοντες τοῦ «σφωφρονιστικοῦ» περιβάλλοντος. Αὐτὸς ποὺ περνᾷ τὴν πύλιν μῆς φυλακῆς βρίσκειται στὸ κλίμα μῆς καλλιεργείας τὴν ὁποία μοιραῖα θὰ ἀφομοιωσῇ.⁴ Θὰ μάθῃ τοὺς κανόνες ποὺ διέπουν τὶς σχέσεις τῶν καταδίκων μεταξὺ τους γιὰτι ἀλλιῶς δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ζήσῃ μαζί τους, θὰ μάθῃ τὴν ἀργὸν τους γιὰ νὰ μὴ μωρῇ νὰ ἐπικοινωνῇ μὲ αὐτοὺς, θὰ ἀπασπῇ τὶς ἀξίες τους γιὰτι μόνον βάσει αὐτῶν θὰ βρῆσκῃ δικαίωσι, τελικὰ, θὰ αἰσθανθῇ τὰ τεῖχη τῆς φυλακῆς τοῦ σὰν τὰ ὄρια ποὺ χωρίζουν τὸν κόσμον του, τὸν κόσμον τῶν στιγματιζομένων στὸν ὁποῖο ἄνηκει καὶ ὁ ὁποῖος τὸν δέχεται σὰν προσωπικότητα, ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ἄλλων, τὸν κόσμον ποὺ τὸν στιγμάτισε, τὸν ἀπέριψε, καὶ ἔναντι τοῦ ὁποῖου καὶ τὸ ὄνομά του ἀκόμη ἔχει ἀντικατασταθῆ μὲ ἓνα ἀριθμὸν.

Καταλαβαίνει λοιπὸν κανεὶς ὅτι τὰ ἄτομα, ποὺ βρίσκονται μέσα στὴν φυλακὴ καὶ ποὺ ἔγιναν τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐγκληματολογικῶν ἐρευνῶν, ἔχουν ὑποστη τὸσας ἀλλοιώσεις μέσα στὴν φυλακὴ καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς, ὥστε μικρὴ σχέσις διατηροῦν μὲ αὐτὸ ποὺ ἦσαν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴν πράξι. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἀκόμη καὶ ὁ προγναθισμὸς, τὸν ὁποῖο ὁ Lambroso εἶχε διαπιστώσει κατὰ τὶς ἐρευνῆς του πάνω σὲ καταδίκους καὶ εἶχε ἀναγάγει σ' ἓνα ἀπὸ τὰ περίφημα τοῦ «στιγμάτω», ἐξηγεῖται σήμερα ἀπὸ τὴν ἄβλεια ποιότητα τῆς τροφῆς τῶν καταδίκων τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἢ ὁποία ἄιματουσε ἔντονη προσπάθεια τῶν σιαγόνων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ὑπερτροφικὴ τους ἀνάπτυξι.⁵

Οἱ ἀπόψεις ποὺ προηγοῦνται, συνεπιγυμένες, βέβαια, στὸ μέτρο τῆς ἐργασίας αὐτῆς, καταδεικνύουν τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ὄλη ἡ διδασκαλία τῆς ἐγκληματολογίας περὶ ἰδιαζόντων γνωρισμάτων τοῦ ἐγκλήματι, ποὺ διαφοροποιοῦν αὐτὸν ἔναντι τοῦ μὴ ἐγκληματία καὶ προσδιορίζουν τὸ πέρασμα στὴν ἐγκληματικὴν πράξι, πέφτει στὸ κενὸ. Τὰ διάφορα χαρακτηριστικὰ, ἀτομικὰ ἢ κοινωνικὰ, ποὺ ἔφεραν σὲ φῶς οἱ διάφοροι ἐρευνηταὶ ποὺ ἔγιναν πάνω σὲ καταδίκους, δὲν ἀφοροῦν αὐτὸν ποὺ περνᾷ στὴν ἐγκληματικὴν πράξι ἀλλὰ αὐτὸν ποὺ στιγματίζεται σὰν ἐγκληματία. Τὸ σύνολο τῶν γνώσεων λοιπὸν ποὺ θεωροῦνται ὅτι ἀπαρτίζουν τὴν Ἐγκληματολογία δὲν συνιστοῦν στὴν πρα-

1. Ed. Sutherland, «White Collar Criminality», *American Sociological Review* 1940, σ. 1 ἔρκ. Τοῦ ἴδιου, *White Collar Crime*, Dryden Press 1949, Ν. York.

2. Bl. Bouzat-Pinatel, *Traité*, Τ. 3ος, ἐκδ. Β' 1970, Daloz, Paris, σ. 334.

3. Bl. Léauté, *Les Prisons*, PUF, Paris. Ἐπίσης Kinberg, *Εἰσηγήσεις στὸ II Διεθνὲς Συνέδριον Ἐγκληματολογίας*, Βλ. Πράξεις, Τ. V., σ. 305 ἔπ.

4. Bl. Clemmer, *The Prison Community*, σ. 298 ἔπ. D. Chapman, *Sociology and the Stereotype of Criminal*, Tavistock, London 1968, σ. 197. Sutherland-Cressey, *Principes de Criminologie*, 1966, σ. 504.

5. Bl. P. Grapin, *L'anthropologie criminelle*, PUF, Paris.

γματικότητα παρά μιá Σωφρονιστική Έγκληματολογία¹ που δέν διδάσκει τίποτε γι' αυτόν που διαπράττει τó εγκλημα άλλα γι' αυτόν που άνακρησσεται επίσημα από τά δικαστήρια σάν εγκληματίας. Ό τελευταίος αυτός διαφέρει από τόν μέσο τύπο κοινωνικού μέλους, τόν έντιμο και νομιμόφρονα πολίτη, και όχι εκείνος που πέρασε στην εγκληματική πράξη χωρίς νά γίνη γνωστός. Αυτός, μη προσλαμβάνόμενος σάν εγκληματίας από τó κοινωνικό σύνολο και μη «τυποποιούμενος» από τήν δικαιοσύνη μέ τήν «ετικέττα» του εγκληματίου, άνήκει στην κατηγορία τών «έντιμων» πολιτών και δέν παρουσιάζει τήν εικόνα τής άτομικής ή κοινωνικής παθολογίας που παρουσιάζει ó «έγγεγραμμένος» στό έγκληματικά μητρώα.

Γίνεται λοιπόν άπολύτως σαφές ότι διάπραξης εγκλήματος και καταδίκη κάποιου σάν εγκληματία είναι δύο πράγματα έντελώς διαφορετικά. Όπως είδαμε ήδη από τήν έπισκόπηση που κάναμε στις έρευνες πάνω στον σκοτεινό αριθμό τής εγκληματικότητας, πάρα πολλοί είναι εκείνοι που τελούν εγκλήματα χωρίς νά αποτελέσουν άντικείμενο ποινικής καταδίκης. Από τήν άλλη πλευρά, έπειδή τó ένδεχόμενο τών δικαστικών πλάνων δέν μπορεί νά άποκλεισθή, είναι πιθανό νά καταδικασθούν σάν εγκληματίες και άτομα τά όποια δέν έτέλεσαν έγκλημα. Μεταξύ τών δύο τούτων περιπτώσεων άτόμων, αυτόν που πέρασαν στην εγκληματική πράξη χωρίς συνέπειες και εκείνον που καταδικάσθηκαν λόγω κάποιου, πραγματικού ή νομιζόμενου, παράστατος σέ εγκληματική πράξη, υπάρχει μιá ποιοτική διαφορά. Τά άτομα τής πρώτης περιπτώσεως δέν έχουν κανένα ιδιαίτον χαρακτηριστικό που νά τά ξεειδικεύη έναντι του λοιπού κόσμου σάν μέλη μιās όμογενοϋς κατηγορίας. Τó πέρασμα στην εγκληματική πράξη, παραμένοντας άγνωστο, δέν προσδίδει καμμιά ιδιαίτερη ιδιότητα, δέν άλλιώνει τήν κοινωνική ταυτότητα του δράστου, ό όποιος παραμένει στό πλέγμα τών κοινωνικών σχέσεων που βρίσκεται και πριν από τó εγκλημα και εξακολουθεί νά δραματίζει τους ίδιους κοινωνικούς ρόλους σάν οικογενειάρχη, σάν επαγγελματία, σάν μέλος του α ή β συλλόγου, σάν μέλος του α ή β κύκλου κοινωνικών σχέσεων, κτλ.² Αντίθετως, τά άτομα τής δεύτερας περιπτώσεως, μέ τήν επίσημη άνακήρυξη τους σάν εγκληματίων, άποκτούν μιá νέα κοινωνική ταυτότητα, καλούνται νά παίξουν ένα νέο κοινωνικό ρόλο, του εγκληματίου, του άποβλήτου, ό όποιος

(νέος ρόλος) έχει σάν συνέπεια τήν άνατροπή τών προηγούμενων ρόλων. Έτσι, αποβάλλεται από τήν έργασία του ή δέν γίνεται ζήτησις τής επαγγελματικής προσφορής του, έξοστρακίζεται από τόν κύκλο τών προηγούμενων κοινωνικών τών σχέσεων, εκπίπτει από τόν ρόλο του σάν οικογενειάρχη,³ κτλ., κτλ. Βλέπομε λοιπόν ότι εκείνο τó όποιο διακρίνει τόν εγκληματία από τόν μη εγκληματία δέν είναι ή τέλεσις του εγκλήματος άλλα ó στιγματισμός του από τήν θεσμοποιημένη κοινωνική αντίδρασι που εκδηλώνεται μέ τήν καταδίκη και τήν ποινή.

Η διαπίστωσις αυτή επιβάλλει και τήν άναθεώρησι του όρισμού του εγκληματίου. Έγκληματίας δέν είναι όποιος δέσσεισσει που διαπράττει έγκλημα. Υπάρχουν πολλοί οί όποιοι διαπράττουν εγκλήματα και όμως έπειδή παραμένουν άγνωστοί δέν προσλαμβάνονται σάν εγκληματίες. Έγκληματίας είναι εκείνος που στιγματίζεται σάν τέτοιος από αυτός που έχουν τήν έξουσία νά τó κάνουν.⁴

Η βασική λοιπόν συνέπεια τής συνειδητοποιήσεως τών προβλημάτων του σκοτεινού αριθμού είναι ή μετάθεσις του έπικέντρου τής εγκληματολογίας από τó πέρασμα στην πράξη, στην κοινωνική αντίδρασι. Άφου εγκληματίας είναι αυτός που στιγματίζεται σάν τέτοιος από τά άρμόδια πολιτειακά όργανα, ή εγκληματολογική έρευνα όφειλει νά κατευτήν στην διαφώτισι τών μηχανισμών που οδηγούν στην έπιλογή αυτόν που τελικά ύφίστανται τόν στιγματισμό, καθώς επίσης και στις συνέπειες αυτού. Η διερεύνησις άπλως και μόνο τών μηχανισμών του παράστατος στην εγκληματική πράξη, που όπως είδαμε έξαντλούσε μέχρι τώρα τó άντικείμενο τής εγκληματολογίας, χωρίς νά είναι περιττή (έφ' όσον, βέβαια, άπαλλαγή από τά μεθοδολογικά της άμαρτήματα γιά τά όποια μιλήσαμε), δέν είναι άρκετή, γιατί τó πέρασμα στην πράξη δέν άποτελεί τόν μόνο παράγοντα στιγματισμού κάποιου σάν εγκληματία.⁵ Η επίδρασις πολλών άλλων συγκαλιόντων παραγόντων, όπως ή στάσις του παθόντος, ή ύπαρξις μαρτύρων ή ή διάθεσις τών ύπαρχόντων νά καταθέσουν, ή δράσις και λειτουργία τών έπίσημων

3. Τά 75% τών καταδικαζόμενων σέ ποινή φυλάκισεως άνω τών δύο έτών χρίζουν κατ' άκολουθίαν άγωγής διαζυγίου τών συζύγων τους. Βλ. Pinatel, op. cit., 337.

4. Πάνω στο όσημο αυτό βλέπε και τις άναπτύξεις τών όπαδών τής θεωρίας του στιγματισμού (labeling theory) και ίδιος τών: H. Becker, *Outsiders, Studies in Sociology of Deviance*, The Free Press of Glencoe, N. York 1963. H. Becker (έκδ.), *The Other Side*, The Free Press of Glencoe, N. York 1964. K. Erikson, «Notes of the Sociology of Deviances», *Social Problems*, 1962, σ. 308. D. Chapman, op. cit. E. Schur, *Labeling Deviant Behaviour*, Random House, N. York 1971.

5. Δέν είναι έξ άλλων άναγκαίος παράγον γιατί άρκεί και νομιζόμενο από τόν δικαστή πέραμα στην πράξη γιά νά στιγματισθή κάποιος σάν ένοχος αυτού.

1. Δανειζομαι τήν έκφρασι από τόν D. Szabo, *Deviance et Criminalité*, Armand Colin, Paris 1970, σ. 22.

2. Γιά τήν έννοια του ρόλου και τής σημασίας τής στην κοινωνιολογία και τήν κοινωνική ψυχολογία, βλ. H. Mead, *Mind, Self and Society*. Μεταφρ. εις Γαλλικήν υπό τόν τίτλο *L'esprit, le soi et la société*, PUF, Paris 1963. Γιά μιá έφαρμογή τής έννοιας του ρόλου στην εγκληματολογία, βλ. A. Cohen, *Deviance and Control*, Prentice Hall, 1966, σ. 195.

δργάνων στιγματισμοῦ (ἀστυνομίας καὶ δικαστηρίων), εἶναι καθοριστικὴ γιὰ τὴν ἀναγωγή κάποιου σὲ ἐγκληματία. Τελικά, ποῖος θὰ στιγματισθῆ σάν ἐγκληματίας καὶ θὰ σταλῆ στὶς φυλακὲς καθορίζεται, ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ ἂν ἐτέλεσε ἐγκλημα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν λειτουργίαν τῶν μηχανισμῶν ἐπιστημάνσεως τοῦ ἐγκλήματος, παραπομπῆς στὸ σύστημα τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης καὶ καταδίκης. Ἡ κατανόησις λοιπὸν τὸν τρόπον λειτουργίας αὐτῶν τῶν μηχανισμῶν θὰ διαφωτίσῃ τὴν διαδικασία στιγματισμοῦ.

Νὰ λοιπὸν ποῦ ἡ συνειδητοποίηση τῶν προβλημάτων ποῦ θέτει ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς ἔχει σάν ἀναγκαῖο ἐπακόλουθο τὴν διέυρυνσι τοῦ πεδίου ἐγκληματολογικῆς ἐρευνας μὲ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς δευτέρου πόλου ἐνδιαφέροντος, τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ ἐγκλήματος. Ἡ συστηματικὴ διερεύνησις αὐτοῦ τοῦ νέου πεδίου μελετῆς θὰ φέρῃ σὲ φῶς ἕνα σύνολο γνώσεων ποῦ θὰ ἀπαρτίσουν ἕνα νέο κλάδο τῆς ἐγκληματολογίας, τὴν ἐγκληματολογία τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως, ποῦ θὰ υφίσταται παρᾶλληλα μὲ τὴν ἐγκληματολογία τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴ πράξι.¹ Ἡ τάσις πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσι εἶναι σαφῆς στὴν ἐπιστημονικὴ κίνησι, ἂν καὶ οἱ σχετικὲς ἐρευνες βρῖσκονται ἀκόμη σὲ ἐμβρυακὴ κατάστασι.

Στὴν ἀνάπτυξι ποῦ θὰ ἐπακολουθήσῃ θὰ ἐπιχειρηθῆ ἡ σκιαγράφησις μιᾶς στρατηγικῆς ἐρευνῶν μὲ ἀντικείμενο τὸς κοινωνικὸς μηχανισμὸς ἐπιλογῆς, ἀπὸ τὴν μάζα τῶν παραβητῶν τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἐκείνων ποῦ καλοῦνται νὰ ἐναρκακώσουν τὸ ἐγκληματικὸ στερεότυπο μὲ τὸν στιγματισμὸ τους σάν ἐγκληματιῶν. Βέβαια, τὸ παρὸν στάδιο τῶν γνώσεων πάνω στὸν τομέα αὐτὸν δὲν ἐπιτρέπει τὴν συναγωγή συμπερασμάτων θὰ περιορισθῶμε ἄλλως στὴν διατύπωσι ὀρισμένων ὑποθέσεων πρὸς ἐπιλήθευσι μὲ μελλοντικὲς ἐμπειρικὲς ἐρευνες.

III

Ἡ κοινωνικὴ ἀντίδρασις στὸ ἐγκλημα, μὲ ἄλλα λόγια ἢ διαδικασία στιγματισμοῦ, περιλαμβάνει ὄχι μόνο ἐκδηλώσεις ποῦ ἀκολουθοῦν τὴν τέλεση τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως ἀλλὰ ἐπίσης καὶ φαινόμενα ποῦ προηγῶνται αὐτῆς. Στὴν πρώτη περίπτωσι κατατάσσονται οἱ ἐκφάνσεις τῶν κοινωνικῶν μηχανισμῶν φιληρησιματός ποῦ ὀδηγοῦν ὀρισμένους ἀπὸ τοὺς παραβητές (ἀληθεῖς ἢ νομιζομένους) τοῦ ποινικοῦ νόμου στὴν κτήσι τοῦ στιγματός τοῦ ἐγκληματοῦ. Στὴν δευτέρα περίπτωσι ἐμπίπτουν οἱ διεργασίες στιγματισμοῦ στὸ ἐπίπεδο τῆς συμπεριφορᾶς, δηλ. ἀναγωγῆς ὀρισμένης συμπεριφορᾶς σὲ ἐγκλημα. Παρὰ τὴν διαφορὰ σημείου ἀναφορᾶς

τοῦ στίγματος (στὴν πρώτη περίπτωσι, τὸ πρόσωπο, στὴν δευτέρη, ἡ πράξις), πρόκειται γιὰ δύο ἐκφάνσεις τοῦ γενικωτέρου φαινομένου τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως, ἐφ' ὅσον ὁ στιγματισμὸς τοῦ προσώπου προϋποθέτει τὸν χαρακτηρισμὸ σάν ἐγκληματικῆς τῆς πράξεως τῆς ὁποίας δράστης θεωρεῖται τὸ πρόσωπο. Ἔτσι, ἡ ἀναγωγή μιᾶς πράξεως σὲ ἐγκλημα ἐνέχει ἕνα δυνάμει στιγματισμὸ ἐνὸς κύκλου προσώπων, αὐτῶν ποῦ στὸ μέλλον θὰ διωχθοῦν καὶ θὰ καταδικασθοῦν ὡς ἔνοχοι διαπράξεώς τῆς. Στὴν μελέτῃ λοιπὸν τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως ἐμπίπτουν καὶ τὰ δύο πεδία στιγματισμοῦ, δηλ. τὸ νομοθετικὸ πεδίο ἀναγωγῆς πράξεων σὲ ἐγκλήματα καὶ τὸ δικαστικὸ πεδίο ἀναγωγῆς παραβητῶν σὲ ἐγκληματίας.

Ἐν τούτοις, σὲ μιὰ ἐργασία ποῦ ἔχει σάν ἀντικείμενο τὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητος, ἡ ἔκφανσις τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως κατὰ τῆς συμπεριφορᾶς, νομίζω ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ στεγασθῆ. Ἐπιφυλασσόμενος λοιπὸν νὰ ἀσχοληθῶ μὲ αὐτὴν σὲ ἄλλη αὐτοτελεῆ ἐργασία, ἐν συνεχείᾳ θὰ περιορισθῶ μόνο στὴν ἐξέτασι τῶν μηχανισμῶν ἐπιλογῆς, ἀπὸ τὸ σύνολο αὐτῶν ποῦ περνοῦν στὴν ἐγκληματικὴν πράξι, ἐκείνων ποῦ θὰ ἀποτελέσουν τὸ ἀντικείμενο τῆς ποινικῆς ἀντιδράσεως τῆς κοινωνίας.

Εἶδαμε ἤδη ὅτι ἡ ιδιότητα τοῦ ἐγκληματίου καὶ ὁ ἰδιώτης κοινωνικὸς ρόλος ποῦ καλεῖται νὰ παῖξῃ ἀποκτώνται μὲ τὸν στιγματισμὸ κάποιου σάν ἐγκληματίου, πρᾶγμα ποῦ ἐκφράζεται μὲ τὴν καταδίκη καὶ τὴν ἐπιβολὴ ποινῆς ἀπὸ τὰ ἐπίσημα ὄργανα κοινωνικῆς ἀντιδράσεως, τὰ ποινικὰ δικαστήρια. Ἀπὸ τὴν τέλεσι ὅμως μιᾶς ἐγκληματικῆς πράξεως μέχρι τὸν στιγματισμὸ τοῦ δράστου ὡς ἐγκληματίου μεσολαβεῖ ἕνα μεγάλο διάστημα, ἢ διάρκεια τοῦ ὁποίου, καθ' ὅλη τὴν διάρκειαν, καθορίζεται ἀπὸ τὴν πλήρωσι πλήθους ὄρων.

Κατὰ πρῶτο λόγον, ἡ κίνησις τῶν μηχανισμῶν τῆς ποινικῆς ἀντιδράσεως προϋποθέτει ὅτι τὸ τελεσθὲν ἐγκλημα προσελήφθη κοινωνικῶς, δηλ. ἔγινε γνωστὸ σὲ τρίτα πρόσωπα, πέραν τοῦ δράστου. Ὁ βαθμὸς τῆς κοινωνικῆς προσλήψεως τοῦ τελεσθέντος ἐγκλήματος μπορεῖ νὰ ποικίλλῃ κατὰ περιπτώσεις. Μπορεῖ ἡ γνῶσις τοῦ ἐγκλήματος νὰ περιορίζεται μόνο μεταξὺ δράστου καὶ παθόντος, μπορεῖ ἂν ἐκτείνεται σὲ στενοὺς κύκλους προσώπων, εἴτε σχετιζομένων μὲ τὸν δράστη ἢ τὸν παθόντα (οἰκογένεια, φίλοι), εἴτε καὶ ἐντελὸς ἀσχετὸν πρὸς αὐτοὺς (τρίτου μάρτυρες) τέλος, εἶναι δυνατὸν ἢ διάπραξις τοῦ ἐγκλήματος νὰ πάρῃ μεγάλη δημοσιότητα. Ὅποια καὶ ἂν εἶναι ἡ ἐκτεσις τῆς κοινωνικῆς προσλήψεως τοῦ ἐγκλήματος, γιὰ νὰ θεθοῦν σὲ κίνησι οἱ μηχανισμοὶ τῆς ἐπισήμου ἀντιδράσεως, χρειάζεται νὰ περιέλθῃ τὸ ἐγκλημα σὲ γνῶσι τῶν ἀρμοδίων διακτικῶν ἀρχῶν. Νομικῶς, ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτεπαγγέλτου διώξεως, ποῦ ἰσχύει γιὰ τὸ μεγαλύ-

1. Bl. καὶ Ph. Robert, «La sociologie entre une criminologie du passage à l'acte et une criminologie de la réaction sociale», *Année Sociologique* 1973, σ. 442.

τερο μέρος των εγκλημάτων, επιβάλλει στις διοικητικές αρχές να προβάλουν στην δίωξη του εγκλήματος με δική τους πρωτοβουλία μόλις λάβουν γνώσι της τελέσεώς του. Κοινωνιολογικός όμως, το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης είναι κυρίως μη αυτοτροφοδοτούμενο σε ποινικές υποθέσεις,¹ δηλ. εκτός από ένα μικρό μέρος εγκληματικότητας, του οποίου επιλαμβάνονται τα δικαστήρια κατόπιν αυτεπαγγέλτου διώξεως των διοικητικών αρχών, το μεγαλύτερο μέρος των υποθέσεων *παραπέμπεται* σ' αυτά από αυτούς που έχουν *συμφέρειν* για την δίωξί τους (παθόντες ή τρίτοι).

Τις διεργασίες λοιπόν επιλογής, από τους παραβάτες του ποινικού νόμου, εκείνων που σε τελική ανάλυσι θα στιγματισθούν σαν εγκληματίες, πρέπει να τις διακρίνουμε σε δύο φάσεις.

Η πρώτη φάσις περιλαμβάνει τις διεργασίες *παραιομπής*, δηλ. τους όρους υπό τους οποίους όρισμένοι που έχουν γνώσι της τελέσεως ενός εγκλήματος παίρνουν την πρωτοβουλία να το καταγγείλουν στην δικαιοσύνη. Κατά την φάσι αυτή, επέρχεται μιá πρώτη επιλογή, πολύ σημαντική σε έκτασι, όπως είδαμε ήδη, ύποψηφίων πρὸς στιγματισμό. Αὐτοὶ πού θά επιλεγούν κατά τήν πρώτη φάσι, δηλ. αὐτοὶ πού θά καταμνησθῶν, περνούν, κατά τήν διαδρομή τῆς ποινικῆς διαδικασίας, ἀπό σειρά διαδοχικῶν επιλογῶν ἀπό τίς ὁποῖες ἀπαλλάσσεται σταδιακά ἕνας ἀριθμὸς καταμνησθέντων (ἀπόφασις τοῦ Εἰσαγγελέως περί ὀρέσεως τῆς μνημόσυνης στοῦ ἀρχεῖο, ἀπαλλακτικὸ βούλευμα, κτλ. κτλ.), μέχρι τελικῆς ἐπιλογῆς αὐτῶν πού καταδικάζονται τελεσιδικῶς. Οἱ παράγοντες πού ἐπιδρῶνι καὶ προσδιορίζουν αὐτὴν τήν προοδευτικὴ διαλογὴ μέχρι τελικῆς κρίσεως ἀποτελοῦν τήν δευτέρω φάσι τοῦ προβλήματος. Ἡ φάσις ἔσως αὐτὴ δὲν θά μᾶς ἀπασχολήσῃ στὴν ἀνάπτυξι πού ἀκολουθεῖ, γιατί τοποθετεῖται ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς ἐργασίας αὐτῆς πού ἔχει σάν ἀντικείμενο τὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητας.

Τοὺς παράγοντες πού καθορίζουν τὰ ὄρια ἀνοχῆς ἔναντι τοῦ τελεσθέντος ἐγκλήματος καί, συνεπῶς, τῆς μὴ καταγγελίας του, ὀφείλει νὰ ἔξετάσῃ κενεῖς ἀναφορικῶς, ἀφ' ἐνὸς μὲν πρὸς τήν στάσι τοῦ παθόντος ἔναντι τοῦ ἐγκλήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τήν στάσι τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, στοῦ ὁποῖο ἀνήκει ὁ δράστης.

Καθὼς εἶδαμε προηγουμένως, ὁ ἔρευνες γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητας, πού ἔγιναν πάνω σὲ θύματα ἐγκληματικῶν πράξεων, κατέδειξαν ὅτι ἕνα σημαντικό ποσοστὸ αὐτῶν δὲν καταγγέλλει στὶς διοικητικῆς ἀρχῆς τὸ ἐγκ-

κλημα τὸ ὁποῖο τοὺς ἐπλήξε. Ὅσο παράξενο καὶ ἀν φαίνεται τοῦτο, τὸ φαινόμενο εἶναι διαπιστωμένον· πρέπει λοιπὸν νὰ ἐντοπισθοῦν οἱ γενεσιουργοὶ του λόγοι. Ἀπὸ μεθοδολογικῆς ἀπόψεως, ἡ ἴδια μέθοδος πού χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς ἐκτάσεως τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητας προσφέρεται καὶ στὴν προκειμένη περίπτωσι, δηλ. ἡ ὑποβολὴ ἐρωτηματολογίου σὲ πληθυσμιακὸ δείγμα πού παρουσιάζει τήν σύνθεσι ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ σχετικῆς ἐρωτήσεις θά πρέπει νὰ διατυπωθοῦν ἔτσι ὥστε νὰ εἶναι κατάλληλες γιὰ νὰ ἐπιβεβαιωθῶν κυρίως οἱ ἐξῆς ὑποθέσεις:

Ἡ πρᾶξι δὲν *προσελήφθη* σάν ἐγκλημα ἀπὸ ἐκεῖνον κατὰ τοῦ ὁποῖο ἐστράφη. Τὸ ζήτημα τῆς προσλήψεως τοῦ ἐγκληματικοῦ χαρακτήρος τῆς πράξεως κατὰ τίς συλλογικῆς κοινωνικῆς παραστάσεις ἐμπίπτει στὸν κύκλο ἐρευνῶν πού ἔχουν σάν ἀντικείμενο τὸν καθορισμὸ τῶν μηχανισμῶν ἀναγωγῆς τῆς πράξεως σὲ ἐγκλημα (βλ. ἀνωτ.).² Συνδέονται μὲν καὶ μὲ τὸ ζήτημα τῶν ὀρίων ἀνοχῆς τοῦ παθόντος ἔναντι τοῦ ἐγκλήματος, ἐφ' ὅσον εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ καταγγέλλῃ τοῦτο στὶς περιπτώσεις πού δὲν τὸ θεωρεῖ σάν ἐγκλημα. Πράγματι, πράξεις οἱ ὁποῖες, νομικῶς, στοιχειοθετοῦν ἐγκλήματα, εἶναι δυνατὰ, κοινωνικῶς, νὰ μὴ προσλαμβάνονται σάν ἐγκλήματα ἀπὸ ἐκεῖνους κατὰ τῶν ὁποίων στρέφονται, παρὰ μόνον πέραν ὀρισμένου *minimum* ἐντάσεως τῆς προσβολῆς (κατόφρι ἐγκληματικότητας) τὸ ὁποῖο, ἐξ ἄλλου, ποικίλλει ἀνάλογα μὲ τήν κρατούσα ὑποδομὴ στοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος τοῦ αὐτοῦ. Ἀπὸ ποῖο σημεῖο π.χ. μιὰ (ατομικὴ χειρωνακία) σὲ μιὰ γυναῖκα παύει νὰ προσλαμβάνεται σάν ὑπερβολικὴ οἰκειότης καὶ γίνεται αἰσθητὴ σάν «βάνωσος προσβολῆ τῆς αἰδοῦς»;

Τὸ ζήτημα ἔχει ἰδιαίτερα σημασία ἀντιμετωπιζόμενο κυρίως κάτω ἀπὸ τὸ πρῖμα τῆς διαφορικῆς προσλήψεως τοῦ ἐγκληματικοῦ χαρακτήρος μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων· ἐν ὄψει τῶν διαφορῶν πού παρουσιάζονται ἀπὸ τάξι σὲ τάξι στὴν ἱεράρχησι τῶν ἀξιών καὶ τοῦ προκλιπτοντος ἀποτελέσματος, ἡ ἴδια ἀξία εἶναι πιὸ ἀπόλυτη γιὰ τήν μία τάξι καὶ πιὸ σχετικὴ γιὰ τήν ἄλλη. Κατὰ μία μελέτη πάνω στὰ ἐγκλήματα τῶν ἐργαζομένων σὲ διάφορες ἐπιχειρήσεις στὴν Ἀγγλία, πάνω ἀπὸ τὸ 50% τῶν ἐρωτηθέντων ἐργατῶν ἦσαν τῆς γνώμης ὅτι ἡ κλοπὴ ἀρχίζει ἀπὸ ἀντικείμενα ἀξίας ὡς τῶν 5 λιρῶν.³ Ἐπίσης, ὀρισμένες ἐκδηλώσεις βιολόγητος δὲν θεωροῦνται σάν ἐγκληματικῆς σὲ μερικὸς

1. Βλ. J. B. Grossmann, «A model for Judicial Policy Analysis: The Supreme Court and the Sit-In Cases», in Grossmann & J. Tanenhaus, *Frontiers of Judicial Research*, Wiley, N. York 1969, σ. 405. Ἐπίσης Ph. Robert, «La recherche opérationnelle dans le système de justice criminelle», in *Etudes relatives à la criminalité*, VIII, τοῦ ἴδιου, ὁπ. cit., σ. 487.

2. Βλέπε σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο: «La perception de la déviance et de la criminalité». Συμβούλιο τῆς Ἐβρώτης, Στρασβούργο, 1972 καὶ κυρίως τὴν εἰσήγησι Kutchinsky, ὁ ὁποῖος κάνει λεπτομερῆ παρουσίωσι τῶν μέχρι τότε σχετικῶν ἐμπειρικῶν ἐρευνῶν στὶς διάφορες χῶρες.

3. Βλ. J. P. Martin, *Offenders as Employees*, Macmillan, London 1962, σ. 114 ἔπ.

εργατικούς οικισμούς στην Αγγλία, ενώ αντίθετος ή τυχόν καταγγελία τους στην αστυνομία θεωρείται σάν ιδιαίτερως ύποπτη εκδήλωση (χαφιεδισμός).¹ Βλέπομε λοιπόν στον τρόπο προσλήψεως του εγκλήματος από τον παθόντα ένα παράγοντα μη έπισημάνσεως του εγκλήματος στις άρχες.

Με την πρώτη αυτή υπόθεση στενά συνδέεται και μιá άλλη, δηλ. ή έκτασις τής άγνοίας του ποινικού νόμου στις διάφορες κοινωνικές ομάδες.² Σέ τελική άνάλυσι όμως ή υπόθεσις αυτή συγγέεται με την προηγούμενη γιατί και στις δύο περιπτώσεις ή πράξις δέν προσλαμβάνεται σάν εγκληματική. Ή διαφορα έγκειται στο ότι στην πρώτη περίπτωση ο τόνος τοποθετείται στο άπαγορευμένο άντικείμενο, ενώ στην δεύτερη περίπτωση, σ' αυτή τούτη την άπαγόρευσι.

Μιά τρίτη υπόθεσις είναι ή πεποιθήσις του παθόντος για το μάταιο τής καταγγελίας λόγω μη δυνατότητας τής άστυνομίας να άνακαλύψη τον δράστη. Ή προσέγγισις του σημείου τούτου στο έμπειρικό πεδίο θά έπιτευχθή με έρευνα πάνω στις συλλογικές παραστάσεις των διάφορων κοινωνικών ομάδων περί τής λειτουργίας τής άστυνομίας.³

Χωρίς να παρανωρίζεται ή επίδρασις ώρισμένων προσωπικών παραγόντων πάνω στην διαμόρφωσι τής άνεκτικής στάσεως του παθόντος έναντι του εγκλήματος (π.χ. συμπάθεια προς τον δράστη, φόβος άντιπαιών, κτλ.), ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθή στην περίπτωση τής ικανοποιήσεως από τον δράστη όλων των άστικών αξιώσεων του παθόντος. Είvai, προφανώς, ο παράγων πού συντελεί κατά το μεγαλύτερο ποσοστό στην μη καταγγελία των εγκλημάτων από τα θύματα. Τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία για την έκτιμησι τής διαφορετικής κατανομής τής συγγνώμης του θύματος μεταξύ των διάφορων κοινωνικο-οικονομικών τάξεων, έφ' όσον ή οικονομική δυνατότης άποκατάσεως τής βλάβης πού προκάλεσε το έγκλημα διαφέρει π.χ. μεταξύ δράστου έμπόρου και δράστου εργάτου ή μικροπαλλήλου.⁴ Ήτσι ή ίδιοποίησις 50.000 δρχ. από τον ταμία τής έπιχειρήσεως έχει πολύ μεγαλύτερες πιθανότητες να καταμνησθή παρά ή έκδοσις άκαλύπτων έπιταγών πολλών εκατομμυρίων από έπιχείρησι προς έπιχείρησι, υπόθεσις πού συνήθως «διευθετείται» μεταξύ των ένδιαφερομένων σάν μιá οποιαδήποτε έμπορική δοσοληψία.⁵

1. Βλ. R. Hood & R. Sparks, *La delinquance*, Hachette, Paris 1970, σ. 32.

2. Πάνω στο θέμα αυτό, βλ. Kutchisky, in op. cit. Ήπίσης Goffin, «Un sondage d'opinion», in Actes du colloque international de Sociologie, du droit et de la justice, *Revue de l'institut de Sociologie, ULB* 1970.

3. Βλ. σχετικώς A. Normandeau, *Enquête d'opinion sur la police au Québec*, Québec.

4. Βλ. και D. Chapman, op. cit., σ. 62.

5. Είναι χαρακτηριστικό ότι, άν το καταζητούμενο έγκλημα των φερόντων λευκό περιλαίμο σπανιάς φθάνη στα δικαστή-

Οι υπόθεσις πού αναφέρονται πιό πάνω ίσως να μόνη έξαντλούν τον κύκλο των μεταβλητών των δρίων άνοχής των παθόντων έναντι του εγκλήματος. "Αν αναφέρθηκα ειδικώς σ' αυτές είναι γιατί ή έπαλήθευσις τους πιθανολογείται βάσει των πορισμάτων των έρευνών στις όποιες παρέπεμπα.

Έν όψει όμως συγκεκριμένης σχετικής έρεύνης, είναι πιθανόν μιá προκαταρκτική έρευνα-pilote να φέρη σε φώς και άλλες υπόθεσις, τις όποιες ή κυρία έρευνα θά κληθή να έπαλήθευσι. Μεγάλο ένδιαφέρον για την έκτιμησι τής έκτάσεως τής μη έπισημάνσεως στις άρχες των τελουμένων εγκλημάτων και του καθορισμού των λόγων πού την ύπαγορεύουν, παρουσιάζει ή μελέτη τής άντιδράσεως έναντι του εγκλήματος, των μικρών κοινωνικών συστημάτων στα όποια άνηκει ο δράστης.

Ή ζωή του ανθρώπου εκτελιόσσεται στα πλαίσια κοινωνικών συστημάτων, όπως είναι το σχολείο στο όποιο φοιτά, ο οργανισμός, ιδιωτικός ή δημόσιος, στον όποιο εργάζεται, ο στρατός, κτλ. Έπειδή ή δράσις του ανθρώπου άναπτύσσεται κυρίως στους κόλπους των συστημάτων αυτών, έόμενο είναι και ή τυχόν εγκληματική του δράσις να εκδηλώνεται μέσα σ' αυτά, ή δε κοινωνική πρόσληψις αυτής τής εγκληματικής δράσεως να περιορίζεται συνήθως μέσα στα πλαίσια του κοινωνικού συστήματος στο όποιο άνηκει ο δράστης. Εύνόητο είναι λοιπόν το πόσο καθοριστική για την έκτασι του σκοτεινού άριθμού τής εγκληματικότητας είναι ή στάσις πού υιοθετεί το μικρό κοινωνικό σύστημα έναντι του εγκλήματος.

Όλα τα μικρά κοινωνικά συστήματα πού αναφέρουμε πιό πάνω έχουν σάν χαρακτηριστικό ότι είναι έιερραρχικώς δομημένα κατά διάταξι πυραμίδος, στην κορυφή τής όποιας βρίσκεται ένα πρόσωπο ή ένα όλιγάριθμο συλλογικό όργανο πού άποφασίζει για κάθε τι πού άφορά το σύστημα, συνεπώς, και για την έπισημάνσι στις άρχες των εγκλημάτων των ατόμων πού άνήκουν σ' αυτά. Το όλο θέμα άναγεται λοιπόν στην μελέτη των παραγόντων πού προδιορίζουν την σχετική άπόφασι εκείνου πού έχει την έξουσία να δεσμεύη με την άπόφασι του το σύστημα.

Ήδιαίτερο ένδιαφέρον για το ζήτημα, πού μάς άπασχολεί, παρουσιάζει ή άπόφασις του διευθίνοντος έπιχείρησι, λόγω του μεγάλου άριθμού των προσώπων πού εργάζονται στις διάφορες έπιχειρήσεις, βιομηχανικές, έμπορικές, κτλ. και, συνεπώς, τής μεγάλης έκτάσεως τής έξουσίας του διευθίνοντος αυτές να άποφασίσει, σε περίπτωσι τελέσεως εγκλήματος από κάποιον ύπάλληλο, άν θά καταγγείλη αυτόν στην ποινική δικαιοσύνη ή άν θά ρυθμίση το ζήτημα με άλλου είδους άντίδρασι, π.χ. άπόλυσι του δράστου. Κατά τον Martin πού έρεύνησε ειδί-

ρια, είναι άκριβώς λόγω τής δυνατότητας αυτής τής «διευθετήσεως» τής υπόθεσεως.

κώς αυτόν τόν τομέα, ή συχνότης με τήν όποία ό διευθύνων τήν έπιχείρησι καλείται νά άσκησι αυτή τήν έξουσία με αυτή τήν de facto διακριτική ευχέρεια, είναι πολύ μεγάλη,¹ κυρίως στις μεγάλες έπιχειρήσεις, πράγμα πού έχει μεγάλη κοινωνιολογική σημασία, γιατί καταδεικνύει ότι ό διευθύνων έπιχείρησι, περισσότερο από κάθε άλλο φυσικό πρόσωπο, έχει τήν έξουσία ν' άποφασίζη περί τού άν κάποιος συνάνθρωπος του θά λογοδοτήσει στη δικαιοσύνη γιά ένα έγκλημα τού ή όχι. "Αν ληφθί ήπ' όψι ή διόγκωσις τής συγχρόνου έπιχειρήσεως κατ' άκολουθίαν τής συγκεντρώσεως τού κεφαλαίου, άντιλαμβάνεται κανείς ότι ό διευθύνων τήν έπιχείρησι άσκει πράγματι μιá αιδιωτική δικαιοσύνη" και επηρεάζει σε μεγάλη έκτασι τόν σκοτεινό αριθμό τής έγκληματικότητας.

Τήν δικαιοδοτική του έξουσία άσκει ό διευθύνων τήν έπιχείρησι άποσκοπόντας στο συμφέρον τής έπιχειρήσεως. Δεδομένου δέν ότι κανείς δέν επιδιώκει τήν ποινική δίωξι κάποιου άν δέν έχει ίδιο συμφέρον,² τότε μόνον ό διευθύνων τήν έπιχείρησι *παραπέμπει* τήν ύπόθεσι στην Δικαιοσύνη, όταν τούτο έξυπηρετεί τó συμφέρον τής έπιχειρήσεως.

Πλην τής περιπτώσεως όπου ή έπιχειρήσις ζημιώθηκε από τó έγκλημα, όποτε κύριο κριτήριο τής καταγγελίας ή όχι τού δράστου στις άρχές είναι ή άποκατάστασις τής ζημίας εκ μέρους τού δράστου, συνήθως, ή κοινολόγησις τού έγκλήματος άντιμετωπίζεται από τήν διεύθυνσι τής έπιχειρήσεως σάν μειωτική τής ύπολήψεώς της, και ή γι' αυτό προτιμά νά μή τó καταγγείλη άλλα νά τó άντιμετωπίσι με πειθαρχικές κυρώσεις.³ Τούτο όμως δέν ισχύει, φαίνεται, έξ ίσου γιά όλες τίς βαθμίδες τής ιεραρχίας τού προσωπικού, γιατί ή μειωτική επίδρασις πού έχει ή δημοσιότης τού έγκλήματος γιά τήν ύπόληψι και τήν πίστι τής έπιχειρήσεως είναι τόσο μικρότερη όσο χαμηλότερη είναι ή θέσις πού κατέχει ό δράστης στην ιεραρχική κλίμακα. "Η κλοπή π.χ. πού θά κάνη ένας εργάτης ή ένας κλητήρας δέν έχει αντίκτυπο πάνω στην ίδια τήν έπιχείρησι, ενώ ή υπεξαίρεσις από ένα διευθυντή της, ό όποιος κατά κάποιο τρόπο τήν εκφράζει στο κοινό, δέν αφήνει άθικτο, στα μάτια τού κόσμου, τó κύρος τής έπιχειρήσεως. "Ετσι, παρατηρείται ότι τά έγκλήματα τών άμειβομένων με μηνιαίο μισθό υπάλληλων τών μεγάλων έπιχειρήσεων ύπόκεινται κατά τó μεγαλύτερο ποσοστό τους στην έσωτερική ιδιωτική δικαιοσύνη τού διευθύνοντος τήν έπιχείρησι, ενώ αντίθετως τά έγκλήματα τών ήμερομισθίων καταγγέλλονται συνήθως στην ποινική δικαιοσύνη."⁴

Πάντως ή προσφυγή στην ιδιωτική δικαιοσύνη, τού διευθύνοντος τήν έπιχείρησι, γίνεται, έφ' όσον

ή γνώσις περί τελέσεως τού έγκλήματος περιορίζεται στα πλαίσια τής έπιχειρήσεως, και μάλιστα στους κύκλους τών στελεχών της. "Αν, αντίθετως, τó έγκλημα παίρνη μεγάλη δημοσιότητα, πέραν τών στεγανών τού συστήματος, τότε οί λόγοι πού, όπως είδαμε πιό πάνω, συνηγορούν στην άπόκρυψι τού έγκλήματος από τήν τακτική ποινική δικαιοσύνη, δέν συντρέχουν στην προκειμένη περίπτωση. Τουναντίον, έδώ τó συμφέρον τής έπιχειρήσεως άπαιτεί νά παρουσιασθί αυτή στα μάτια τού κόσμου σάν ιδιαίτερα ευαίσθητη στα θέματα νομιμότητος και ήθικης τάξεως. Γι' αυτό, σε περίπτωση πού τó έγκλημα παίρνει εδρύτερα δημοσιότητα πού ξεπερνά τά πλαίσια τής έπιχειρήσεως, ή Διεύθυνσις σπεύδει νά τó καταγγείλη."⁵

Σέ μιá έρευνα πού έχει σάν άντικείμενο τήν έπισημανσι τών παραγόντων και τήν κατανόησι τών διεργασιών τής «παραπομπής» τής ποινικής ύποθέσεως στην ποινική δικαιοσύνη, δηλ. τής καταγγελίας τού έγκλήματος από αυτούς πού έλαβαν γνώσι τής τελέσεώς του, δέν θά μπορούσε νά κάνη κανείς άφαίρεσι τής δράσεως αυτών τούς όποιους ό Becker άποκαλεί «εργολάβους ήθικης» (moral entrepreneurs).⁶ Είναι κυρίως συλλογικά όργανα (σωματεία, άστικές έταιρείες, ένδωσες προσώπων, κτλ.), τά όποία θέτουν σάν σκοπό τους τήν άνάληψι σταυροφορίας γιά νά άποτρέψουν τόν κίνδυνο καταλύσεως όριωμένων εκφάνσεων τής ήθικης τάξεως, τόν όποιον πιστεύουν ότι διατρέχει ή κοινωνία (άντιαλκοολικοί σύλλογοι, θρησκευτικά σωματεία, διάφορα κινήματα κατά άσέμαν δημοσιευμάτων και ταινιών, κτλ.). "Όσες φορές ό ήθικός κανόνας, με τήν άυστηρή τήρησι τού όποιου άυτοεπιφορτίζονται οί φορείς αυτοί, είναι ένισχυμένως με ποινική κύρωσι, τότε οί όμάδες αυτές αναλαμβάνουν δράσι γιά τήν διαπίστωσι τών παραβάσεων, τήν κατεμύνησι τών παραβατών και τήν προσκόμισι τών ένοχοποιητικών άποδείξεων ώστε νά επιτύχουν τήν καταδική τού παραβάτου. Τήν δράσι τήν «εργολάβων τής ήθικης» μπορούμε νά παρακολοθηόσωμε σε δίκες κατά ταινιών ή αναγνωσμάτων, όπου προβάλλεται άνάγλυφα ό ρόλος τους τόσο στην κίνησι τής διάξεως όσο και στις επόμενες διαδικαστικές φάσεις. "Η συστηματική κοινωνιολογική μελέτη τής δράσεως τών αυτοκλήτων αυτών φρουράν τής ήθικης παρουσιάζει μεγάλο ένδιαφέρον από τής άποψεως τού θέματος πού μās άπασχολεί, γιατί, καθώς οί παραβάσεις, με τήν κύρωσι τών όποιων άσχολούνται οί όμάδες αυτές, δέν προσβάλλουν άτομικά συμφέροντα άλλα ήθικές άρχές, ή «παραπομπή» τους στο σύστημα τής ποινικής δικαιοσύνης γίνεται κυρίως με τήν πρωτοβουλία αυτών τών όμάδων, οί όποιες, λόγω τού σκοπού τους, είναι οί μόνες (πλην τών άρμοδίων άρχών) πού δρα-

1. *Offenders as Employees*, op. cit., σ. 104-105.

2. Becker, *Outsiders*, op. cit., σ. 122.

3. Martin, op. cit., σ. 107.

4. D. Chapman, op. cit., σ. 62.

5. Becker, op. cit., σ. 122 έπ.

6. Becker, op. cit., σ. 147 έπ.

στηριοποιούνται γιὰ τὴν καταγγελία αὐτῶν τῶν παραβατῶν. Μ' ἄλλα λόγια, εἶναι οἱ ἀποκλειστικοὶ σχεδὸν τροφοδότες τῆς δικαστικῆς μηχανῆς μὲ τέτοιου εἴδους ὑποθέσεις.

Τεράστιο ἐπίσης ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἔρευνα πάνω στὴν δρᾶσι τῶν ομάδων αὐτῶν καὶ γιὰ τὴν ἐξακριβῶσι τοῦ κατὰ ποίαν ἔκτασι ἡ δρᾶσις αὐτῆ εἶναι κοινωνικῶς πρόσφορος, δηλ. κατὰ ποιο ποσοστὸ οἱ καταγγελλόμενες παραβάσεις προσβάλλουν πράγματι ζωντανὲς ἠθικὰς ἀξίες ἢ ἀπλῶς στοιχειοθετοῦν τὸν τύπο ἀξιοποιῶν πράξεων, τῶν ὁποῦν ὁ οὐσιαστικὸς λόγος καθιερώσεως ἔχει ἤδη ξεπερασθῆ ἀπὸ τὴν ἐξέλιξι τῶν ἠθῶν. Πράγματι, εἶναι δυνατὸν ἡ «πρόσληψις» μιᾶς πράξεως ὡς παραβάσεως νὰ εἶναι συνέπεια ὄχι τῆς ἀντικοινωνικότητός της ἀλλὰ τῆς κοινωνικῆς δυσπροσαρμοστικότητος τοῦ διώκτου της, ὁ ὁποῖος, μὴ μπορῶντας νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ κοινωνικὸ του περιβάλλον στὴν ἐξέλιξι τῶν ἠθῶν, θεωρεῖ ὡς ἐκλυσι κάτι τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι παρὰ μετὰβασις. Αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ διαπιστώσουμε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι σὲ πολλὰς περιπτώσεις τέτοιου εἴδους ἐγκλημάτων, ἂν καὶ ἡ ἀπαράβασις ἔχει πάρει μεγάλη δημοσιότητα (π.χ. προβολὴ ταινίας σὲ κεντρικὴ αἴθουσα τῆς πρωτεύουσας, ἐκτεταμένη διαφήμισις της ἀπὸ τὸν Τύπο,

κτλ.) καὶ συνεπῶς ἔχει περιέλθει σὲ γνώσι τῆς Εἰσαγγελίας, ἐν τούτοις, δὲν ἀσκεῖται διώξις ἀτεπαγγέλτως, ὅπως θὰ ἔπρεπε, ἂν προσλαμβάνονταν ἀπὸ τὸν Εἰσαγγελεῖα ὡς ἄσυνβλητικὴ κατὰ τῶν ἠθῶν. Ἄσκειται διώξις κατόπιν μηνύσεως τοῦ ἀεργολάβου ἠθικῆς», ὁπότε ὁ Εἰσαγγελεὺς ἐξαναγκάζεται νὰ διώξῃ λόγῳ τῆς ἀρχῆς τῆς νομιμότητος, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἐκδήλωσις πληρῶνει τὸ νεκρὸ γράμμα τοῦ νόμου. Μία σχετικὴ ἔρευνα λοιπὸν πάνω σ' ἓνα ἐκτεταμένο καὶ εὐρὸ δείγμα πληθυσμοῦ θὰ ὡδηγοῦσε στὴν συναγωγὴ χρησίμων συμπερασμάτων καὶ θὰ ἐπέτρεπε στὸν νομοθέτη νὰ προσαρμόσῃ τὴν κατάστασι τοῦ νόμου στὴν κατάστασι τῆς ζωντανῆς ἠθικῆς, ὥστε νὰ μὴ δημιουργοῦνται τεχνητοὶ ἐγκληματίες.

Ἐνας κύκλος ἐμπειρικῶν ἐρευνῶν μὲ ἀντικείμενο τίς ὑποθέσεις ποῦ ἀναφέραμε θὰ ρίξῃ φῶς στοὺς μηχανισμοὺς καταγγελίας τῶν ἐγκλημάτων στὸ σύστημα τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης καὶ θὰ δημιουργήσῃ ἓνα σύνολο γνώσεων πάνω στίς διεργασίες διαλογῆς τῶν ἀδικημάτων ποῦ προωθοῦνται πρὸς στιγματισμὸ τῶν δραστῶν τους καὶ ἐκείνων ποῦ καλύπτονται ὀριστικὰ ἀπὸ τὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ.